

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Pappa, pappa, barn

*- en kvalitativ studie om mäns upplevelser kring
adoptionsprocessen och deras längtan efter barn*

Socionomprogrammet

C-uppsats, vt 2010

Författare:

Karin Persson, Malin Karlsson, Sanna Kristiansson

Handledare:

Karin Lundén

Tack till...

Vi vill först och främst tacka vår handledare, Karin Lundén, som funnits till hands och besvarat de frågetecken som dykt upp under arbetets gång. Med hjälp av hennes kritiska blick och kloka synpunkter fick vi inspiration och ny energi till att skriva.

Vi vill även tacka den bibliotekarie på Centralbiblioteket i Göteborg, som hjälpt oss att finna relevant litteratur.

Tack även till Robert Persson, som har illustrerat bilden till framsidan.

Vi är även skyldiga våra informanter ett stort tack, som genom sin medverkan gjort denna uppsats möjlig att författa. Ert deltagande har betytt otroligt mycket och era utsagor har kommit oss till stor användning.

Sist, men inte minst, vill vi tacka de personer som läst igenom vårt material, kommit med betydelsefulla synpunkter och i övrigt varit stöttande och uppmuntrande under hela processen.

Abstract

Title: Two dads and a child – a qualitative study on men’s experiences around the process of adoption and their longing for children

Authors: Karin Persson, Malin Karlsson and Sanna Kristiansson

Aim: The aim of this study was to examine how men, that live their lives within a same-sex relationship and has applied for adoption, experienced the process of adoption and how they described their longing for children.

Method: We have chosen to conduct our study with a qualitative and abductive approach and this was made by qualitative interviews. Our questions have been answered by using semi-structured interviews and the data was collected from five homosexual men, which all applied for adoption. Their participation has given us detailed descriptions of their experiences related to the process of adoption, which we did categorize into different units. The results were analyzed on the basis of our chosen theories and previous research, which we found relevant for this phenomenon.

Main results: The longing for children had always been a part of our informant’s life. Many alternative ways of creating their family had been discussed, but one thing they all had in common was to have their *own* child living with them every day of the year, which made adoption the prioritized choice. Another thing they all had experienced was that their choice of adoption had been connected with feelings of hope as well as despair. The informants had, during the process, met different kinds of treatment and all of them described that they wanted a more professional kind of behavior from the professionals. Reactions from their family and friends were all positive. The investigation was, according to the informants, a positive thing to go through, but there were also some things they found difficult, such as the fact that the process was very emotional and that they in several ways felt that they’d been handled differently because of their sexual orientation.

Conclusions: Our most outstanding conclusion were that the longing for children, the treatment and reactions from professionals and others but also the experiences of the investigation were connected with some double aspects. One side of this was related to our informants’ thoughts around this from a general perspective, like everyone else applying for adoption. The other side included those feelings, thoughts and experiences they had in relation to their special position they became part of because of their sexual orientation. We mean that these double aspects more or less could be found in all of our informants’ stories connected to the process of adoption.

Keywords: Same-sex couples, adoption, adoption process

Abstrakt

Titel: Pappa, pappa, barn – en kvalitativ studie om mäns upplevelser kring adoptionsprocessen och deras längtan efter barn

Författare: Karin Persson, Malin Karlsson och Sanna Kristiansson

Syfte: Syftet med studien var att undersöka hur män som lever i en samkönad relation och som ansökt om adoption upplevde adoptionsprocessen, samt hur deras längtan efter barn såg ut.

Metod: Utifrån en kvalitativ analysmetod och en abduktiv strategi för att nå kunskap, genomfördes studien med hjälp av kvalitativa intervjuer. Vi har använt oss av en halvstrukturerad intervjuguide och intervjuat fem homosexuella män som ansökt om adoption. Deras deltagande gav detaljerade beskrivningar av upplevelserna och erfarenheterna kring adoptionsprocessen, vilka vi senare kategoriserade i huvud- och underteman. Resultatet analyserades utifrån valda teoretiska perspektiv och tidigare forskning, som vi ansåg relevanta för det studerade fenomenet.

Huvudresultat: Längtan efter barn hade alltid funnits hos informanterna. Många olika familjebildningsformer hade diskuterats, men centralt var att alla ville ha sitt *eget* barn på heltid, vilket medförde att adoption blev det överordnade alternativet. Gemensamt för dem alla var att vägen till adoption kantrats av både möjlighets- och hopplöshetskänslor. Informanterna hade fått olika bemötande under adoptionsprocessen och samtliga beskrev att de hade önskat ett mer professionellt sådant. När det gäller informanternas närmaste omgivning (familj och vänner) hade reaktionerna endast varit positiva. Informanterna var alla positiva till utredningen, men det fanns flera saker som upplevdes jobbigt, exempelvis att det var en känslomässig process att genomgå och att de känt sig annorlunda bemötta på grund av sexuell läggning.

Slutsatser: En av våra mest framträdande slutsatser var att längtan efter barn, bemötande och reaktioner från omgivning och professionella, samt upplevelser av utredningen bestod av en slags dubbelhet. En sida utgjordes av hur informanterna såg på dessa frågor utifrån ett allmänt plan, det vill säga som alla andra som ansökt om att få adoptera ett barn. Den andra sidan stod för de känslor, tankar och upplevelser de hade i förhållande till den särskilda position de intog som homosexuella sökande. Vi menar att denna dubbelhet mer eller mindre genomsyrade alla informanternas berättelser sammanknutna till adoptionsprocessen.

Nyckelord: Samkönade par, adoption, adoptionsprocess

Innehåll

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 Förförståelse	2
1.3 Avgränsningar	3
2. Syfte och frågeställningar	4
3. Bakgrund	5
3.1 Definitioner i uppsatsen	5
3.2 Aktuell situation	6
3.3 Lagstiftning	7
3.4 Förändrad syn på familjebildning	10
3.5 Riktlinjer för professionella	10
3.6 Adoptionsprocessen	12
4. Tidigare forskning.....	14
4.1 Families we choose	16
4.2 The national study of gay and lesbian parents	17
4.3 Mot alla odds.....	18
5. Teorier och begrepp	20
5.1 Queerteori och heteronormativitet	20
5.2 Postkolonial teori	22
5.3 Maktperspektiv.....	23
6. Metod.....	25
6.1 Vetenskapsteoretisk utgångspunkt	25
6.2 Kvalitativ metod.....	25
6.3 Urval och tillvägagångssätt	26
6.4 Bearbetning av data.....	30
6.5 Etiska överväganden	31
6.6 Metodproblem och studiens begränsningar	33

6.7 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	33
7. Resultat.....	35
7.1 Hur beskriver männen sin längtan efter barn?	35
7.2 Hur beskriver männen bemötande och reaktioner från omgivningen och inblandade professionella gällande deras önskan om att få adoptera?	40
7.3 Hur känner männen kring utredningen som krävs för att kunna bli föräldrar?.....	46
8. Diskussion	53
8.1 Hur beskriver männen sin längtan efter barn?	53
8.2 Hur beskriver männen bemötande och reaktioner från omgivningen och inblandade professionella gällande deras önskan om att få adoptera?	56
8.3 Hur känner männen kring utredningen som krävs för att kunna bli föräldrar?.....	60
9. Avslutande reflektioner	66
10. Referenslista.....	70
Bilagor	75
Bilaga 1 – Lagstiftning rörande adoption.....	75
Bilaga 2 – Intervjuguide.....	76
Bilaga 3 – Brev till informanterna	78

1. Inledning

Män och relationen till deras barn är något som enligt vår uppfattning hamnat i skuggan av den fokusering som gjorts på kvinnor och barn i socialt arbete. Detta är en aspekt som lett oss in på det ämnesområde vi valt för vår studie. Åtskilliga sidor av relationen mellan män och deras barn kan belysas, men vårt val kom att falla på män som lever tillsammans med andra män och som önskar ett barn. Sedan 2003 är det en laglig rätt för dessa män att få ett barn genom adoption. År 2004 var det emellertid endast en av sex auktoriserade adoptionsorganisationer som satsade på att hitta länder som ville låta samkönade par adoptera barn, vilket ledde till en beskrivning av läget som mer eller mindre hopplöst. RFSL:s nuvarande förbundsordförande Sören Juvas var dock vid den tiden positivt inställd och höll inte med om att det skulle vara så hopplöst som adoptionsorganisationerna sa, utan menade att det bara handlade om tid (Stenholm & Strömberg, 2004). Sex år har gått sedan dess och ännu har inte något manligt samkönat par kunnat adoptera ett barn genom varken nationell eller internationell adoption (Motion 2009/10:So513). Trots denna situation finns dessa män och deras längtan efter barn där ute och det är just dessa människor som vi vill ägna uppmärksamhet i vår C-uppsats. Kanske kommer vi i egenskap av framtida socionomer, eventuellt familjerättssekreterare, få möta denna målgrupp vilket vi ser som ett ytterligare gott skäl till att studera denna och således få en större inblick i deras upplevelser av adoption och att längta efter barn.

1.1 Problemformulering

Det faktum att samkönade par hittills inte kunnat adoptera trots att lagstiftningen numera inte utgör ett hinder, menar vi är ett stort problem. Homosexuella män som önskar att adoptera barn är ett relativt outforskat område. Homosexuellt föräldraskap i allmänhet är mer kartlagt, men där har homosexuella fäder i synnerhet ägnats mindre uppmärksamhet. Lilja (2005) betonar att man bör välja ett problem man själv menar är viktigt och intressant vilket vi har gjort genom att studera den grupp som visat sig vara osynliggjord i forskningssammanhang, vilket vi följaktligen menar ytterligare är ett problem. Dessa aspekter utgör några av argumenten till att vi valt att utforska och därigenom få en större inblick i dessa mäns upplevelser kring adoptionsprocessen. Vi menar att valet av att studera detta fenomen kan ge upphov till en slags praktisk nytta, vilket man som undersökare bör anta att studien kan göra. Genom att belysa problemet anser vi att nyttan utgörs av att fenomenet manliga samkönade par och adoption synliggörs på något sätt - trots den snäva ram som en C-uppsats innebär. Vi menar vidare att vår studie kan komma att underlätta kommunikationen mellan exempelvis familjerättssekreterare och

de män som ansöker om adoption, då de förstnämnda kan få insikt och förståelse för hur denna grupp upplever och känner kring att genomgå en sådan utredning.

1.2 Förförståelse

Förförståelsen, som kan utgöras av den uppfattning eller tidigare kunskap man har kring ett ämne, är av vikt att redovisa för att synliggöra den ingång man som författare har till en studie (Thomassen, 2007). Vår förförståelse bestod innan studien av vaga antaganden och ingen av oss var särskilt insatt i hur situationen för manliga samkönade par som vill adoptera ser ut. Det vi däremot var medvetna om var den lagändring som överhuvudtaget gjort det möjligt för samkönade par att kunna ansöka om adoption; detta var en förutsättning för att kunna välja ämnet för studien. Som socionomstudenter har vi, genom utbildningens kurslitteratur, fått viss inblick i hur människor med homosexuell läggning upplevt kontakten med olika yrkeskategorier i det sociala arbetet. Vi har därigenom fått en uppfattning om att de känt sig annorlunda bemötta av de professionella som de kommit i kontakt med, som följd av den heteronormativitet som i mångt och mycket kan urskiljas i vårt samhälle i stort, men också i det sociala arbetet. Kanske känner de sig särskilt utsatta; inte bara som en följd av att de ska bli granskade och utredda för att visa att de kan vara lämpliga föräldrar, utan just för att de överlag är en sårbar grupp som kan känna sig än mer blottade? Måhända kan de också känna en oro inför vad omgivningen skall tycka och tänka då deras familjekonstellation inte är det rådande idealet. Detta är några av de lösa antaganden vi gjort innan vi tog del av litteraturen. Kanske är det därför vi valt att lyfta fram just denna grupp som vi vågar påstå ofta ses som en avvikande grupp i förhållande till den heterosexuella normen. För oss har just homosexuella män som längtar efter barn som sagt varit en osynlig grupp som förmodligen var anledningen till vår begränsade kunskap kring ämnet. Däremot kan en förförståelse inför genomförandet av vår empiriinsamling urskiljas, då vi som förberedelse tagit del av litteratur och forskning. Detta har gjort att vi bildat oss en uppfattning om dels hur den aktuella situationen ser ut men också om hur människor har upplevt vägen till sitt samkönade föräldraskap.

Larsson (2005) menar att man bör fundera över hur förförståelsen kan ha påverkat upplägget av studien. Vi anser att den kunskap vi från början hade, kan ha påverkat studien på så sätt att vissa frågor eventuellt fokuserades mer på i exempelvis intervjuguiden och att andra aspekter därför fick träda undan. Detta kan ju i sin tur ha format hur studien slutligen kom att se ut. Som en sista beskrivning av vår förförståelse vill vi poängtera att vår ingång till studien som helhet genomsyras av en syn där samkönade par har lika goda förutsättningar till ett gott föräldraskap

som olikkönade. Även om detta inte är något vi har som syfte att undersöka menar vi att det är angeläget att vi redogör för vår syn i stort när det gäller samkönat föräldraskap.

1.3 Avgränsningar

Valet av att lägga fokus på samkönade par och inte heterosexuella har som sagt sin grund i att vi har en föreställning om att de förstnämnda inte synliggjorts tillräckligt i forskningssammanhang. En av de viktigaste avgränsningarna vi gjort består i att vi valt just manliga och inte kvinnliga samkönade par som vill adoptera. Detta för att mäns relation till barn är något som vi anser är outforskat och inte tillräckligt uppmärksammat, medan det finns åtskilliga studier som bygger på barnets relation till modern, vilket vi nämnde inledningsvis. Skälet till att vi inte har tagit med de professionellas upplevelser av att handlägga dessa par är dels det faktum att vi är begränsade till ramarna för en C-uppsats, dels att det är klienternas upplevelser vi vill fånga. Dessutom har vi valt att endast fokusera på adoption som väg till familjebildning och således uteslutit andra tillvägagångssätt. Vidare syftar vi på internationell adoption och inte på vare sig nationell eller närståendeadoption.

Vår studie berör endast informanternas upplevelser av adoptionsprocessen, vilket innebär att vi uteslutit ett barnperspektiv och informanternas upplevelser kring föräldraskapet i sig och endast koncentrerat oss på vägen dit, genom adoption. Vad gäller adoptionsprocessen har vi begränsat oss på så vis att vi endast fokuserar på de delar som processen innefattar fram tills det att man får sitt medgivande som krävs för att bli adoptivförälder. Detta innebär således att vi inte har för avsikt att studera den efterföljande processen då barnet anländer och hur detta i sig kan upplevas. Denna avgränsning menar vi är en följd av vår medvetenhet om att inget barn hittills adopterats från utlandet till ett samkönat par (Motion 2009/10:So513).

2. Syfte och frågeställningar

Samkönade par har idag samma rättigheter som heterosexuella par när det gäller adoption. Vad som sker i praktiken, exempelvis hos familjerätten, är dock inte speciellt uppmärksammat och vi vill därför ge en klarare bild över detta outforskade område. Syftet med vår studie är därför att undersöka hur män som lever i en samkönad relation och som ansökt om adoption upplever eller har upplevt adoptionsprocessen, samt hur deras längtan efter barn ser ut.

Hur beskriver männen sin längtan efter barn?

Hur känner männen kring utredningen som krävs för att kunna bli föräldrar?

Hur beskriver männen bemötande och reaktioner från omgivningen gällande deras önskan om att få adoptera?

Hur har männen upplevt kontakten med inblandade professionella?

3. Bakgrund

Vi har tagit del av litteratur och andra källor för att nedan kunna redogöra för de delar vi anser är av vikt för att kunna förstå och ta del av vår studie som helhet. Vi kommer bland annat att redogöra för de centrala begrepp som vi använder oss av i uppsatsen, utvecklingen kring samkönades rättigheter, adoptionsprocessen, samt vilka riktlinjer de professionella bör förhålla sig till.

3.1 Definitioner i uppsatsen

Adoption

Självva ordet adoption betyder ”att uppta som sitt eget” (Sverne Arvill & Svensson, 2008). I socialstyrelsens handbok för socialtjänsten definieras begreppet adoption som att ”*ett barn som står utan föräldrar (eller någon annan omsorgsperson som har möjlighet att ta hand om det) får ny familj och en ny släkttillhörighet såväl känslomässigt som juridiskt. Det innebär samtidigt att de juridiska banden till den biologiska familjen bryts (även om det känslomässigt alltid kommer att finnas en fortsatt tillhörighet)*” (Socialstyrelsen, 2008, sid 19).

Manligt samkönade par

Med manliga samkönade par avses två män som lever tillsammans i en relation. Det är denna formulering vi i möjligaste mån kommer att utgå ifrån i studien. Den litteratur vi tagit del av använder sig dock av andra formuleringar som är synonyma med begreppet manliga samkönade par. Exempel på dessa är homosexuella män eller HBTQ – föräldrar varför dessa benämningar också kommer kunna urskiljas i vår uppsats.

Adoptionsprocess

För att kunna adoptera ett barn krävs att man genomgått en så kallad medgivandeutredning och fått ett godkännande från socialnämnden. Adoptionsprocessen innehåller åtskilliga steg och i vår uppsats kommer vi endast att fokusera på några av dessa, dock som längst fram tills att man får sitt beslut av tingsrätten. Detta gör vi som sagt för att det ännu inte förmedlats något utländskt barn till samkönade par, och det finns således inga sådana par som genomgått hela adoptionsprocessen.

Adoptionsorganisation

När man adopterar barn från utlandet får dessa endast förmedlas genom sammanslutningar som är auktoriserade av Myndigheten för Internationella Adoptioner (MIA, som vi kommer att

beskriva lite mer kring senare), så kallade adoptionsorganisationer (Socialstyrelsen, 2008). De adoptionsorganisationer som för närvarande innehar sådan auktorisation i Sverige är Adoptionscentrum, Adoptionsföreningen La Casa (ALC), Barnen Framför Allt–Adoptioner (BFA-A), Barnens Vänner - internationell adoptionsförening (BV) samt Familjeföreningen för internationell adoption (FFIA) (www.mia.eu). I vår uppsats syftar vi främst på Adoptionscentrum när vi talar om dessa slags organisationer, då den är störst och informanterna huvudsakligen hade varit i kontakt med denna.

3.2 Aktuell situation

Adoptioner av utländska barn till Sverige har förekommit sedan slutet av 1950-talet och varje år adopteras ca 1100 barn i Sverige, främst barn från andra länder (Sverne Arvill & Svensson, 2008). Det har under de senaste åren skett en förändring när det gäller internationella adoptioner i det avseendet att det för exempelvis ensamstående mödrar runt om i världen blivit lättare att kunna ta hand om sina barn och att de inte i lika stor utsträckning längre behöver adoptera bort dem. Dessutom försöker myndigheterna numera eftersträva att barnen adopteras i sitt eget hemland, så länge det finns lämpliga adoptivföräldrar där. Detta innebär en minskning av antalet barn som blir aktuella för adoption internationellt och antalet sökande adoptivföräldrar idag är ungefär tre gånger så många som antalet barn (Socialstyrelsen, 2008). För att en adoption ska godkännas krävs att adoptionen är till fördel för barnet. Det är alltså barnets intressen som ska vara avgörande och föräldrarnas rättigheter kring familjebildning kommer i andra hand (Sverne Arvill & Svensson, 2008)¹. Det är viktigt att garantera att barnet kommer till föräldrar som är förberedda och väl lämpade att ta hand om det (www.mia.eu).

Det har alltid funnits samkönade föräldrar, men det som har ändrats är deras vilja om att vara öppna med sin sexualitet och deras ovilja att se deras sexuella identitet som ett hinder för att bilda familj (Johnson & O'Connor, 2002). Enligt siffror från 2004 lever ca 41 000 barn tillsammans med minst en homosexuell förälder i Sverige (Stenholm & Strömberg, 2004). Som homosexuell man finns det, enligt svensk lagstiftning, ett antal olika alternativ när det gäller att adoptera. En väg att gå är att man ansöker som ett gift/registrerat par. Ett annat alternativ är att man ensam ansöker om adoption, det vill säga som ensamstående, eller att man adopterar sin mans/partners biologiska barn, en så kallad närstående/styvbarnsadoption. Då de två första alternativen är förenade med vissa hinder på grund av rådande internationella förhållanden (som vi kommer att beröra nedan) är det bara ett fåtal män som ansökt om adoption på dessa vis. Det

---

¹ Barnperspektivet kan komma att stärkas ytterligare. För vidare information se SOU 2009:61 (*Modernare adoptionsregler*)

finns dock exempel på manligt samkönade par som har bosatt sig USA för att adoptera enligt amerikanska lagar, men detta kräver att de båda bor och arbetar i landet under lång tid och det är inte säkert att båda får vårdnaden om barnet om/när de återvänder till Sverige. Det finns också fall där homosexuella undanhållit sin sexuella identitet och på så sätt kringgått lagen för att få adoptera som ensamstående man (Stenholm & Strömberg, 2004).

Efter det att lagändringar skett gällande homosexuellas rätt att adoptera har det ännu inte förmedlats några barn till samkönade par (Motion 2009/10:So513). Efter ett år med den gällande lagstiftningen hade endast ett manligt samkönat par godkänts och ytterligare två var under utredning (Stenholm & Strömberg, 2004). I ett internationellt perspektiv är det många länder som erbjuder stöd och skydd för homosexuellas rättigheter överlag, men dessa inkluderar inte rätten att adoptera. På den punkten är givarländerna helt emot att tillåta samkönade par komma ifråga för internationell adoption. En del länder kräver dessutom ett skriftligt intyg från myndigheterna på att de sökande inte är homosexuella (Elze, 2006; McKinney, 2006).

Adoptionsorganisationerna i Sverige samarbetar med ett trettiotal länder i Asien, Afrika, Östeuropa och Latinamerika (Stenholm & Strömberg, 2004). I dagsläget har ingen av dem kontakt med någon organisation som accepterar samkönade par eller ensamstående som är öppet homosexuella för internationella adoptioner (www.rfsl.se). Samkönad adoption är, förutom i Sverige, även tillåten i ett flertal andra länder men endast i fråga om inhemsk adoption, det vill säga adoptioner som sker inom det egna landet. De aktuella länder som detta i nuläget gäller är Andorra, Belgien, Island, Norge, Danmark, Nederländerna, Uruguay, Spanien, Storbritannien, Sydafrika och vissa delar av Australien, Kanada och USA samt Mexico City (www.ilga.org; www.wikipedia.org).

3.3 Lagstiftning

Det finns åtskilliga lagar och förordningar som berör adoption (se www.mia.eu). Grundläggande regler för adoption återfinns i föräldrabalkens fjärde kapitel (Sverne Arvill & Svensson, 2008). Här framkommer bland annat att ett krav att få kunna adoptera är att man har fyllt 25 år. Ett annat krav är, att om man gemensamt vill adoptera ett barn måste man antingen vara gift eller ha ingått partnerskap². Kapitlet informerar också om att tillstånd för adoption endast får ges om detta kan betraktas som en fördel för barnet (FB 4 kap 6§). Vidare står det i socialtjänstlagens sjätte kapitel att det krävs ett medgivande från socialnämnden för att kunna genomföra en internationell adoption. Detta medgivande kan endast lämnas om den sökande anses lämplig,

---

² Förslag finns att även sammanboende skall ges möjlighet att provas som adoptivföräldrar. För vidare information se SOU 2009:61 (*Modernare adoptionsregler*)

vilket exempelvis bedöms utifrån sökandes personliga egenskaper och sociala nätverk (www.riksdagen.se). För vidare information kring paragrafer som berör adoption, se bilaga 1.

Andra lagar som berör adoption är exempelvis lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption (LIA) och lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling. Dessutom har Sverige anslutit sig till ett flertal internationella konventioner rörande adoption där den viktigaste ses som den så kallade Haagkonventionen. Denna konvention gäller sedan 1997 som lag i Sverige; lag (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner. Konventionen syftar bland annat till att beakta barnets bästa och dess rättigheter samt att garantera att adoptioner sker i linje med dessa bestämmelser. Barnkonventionen och Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna är andra exempel på konventioner som Sverige har anslutit sig till och som innehåller riktlinjer gällande adoption (Sverne Arvill & Svensson, 2008).

En stor förändring och utveckling har skett i lagstiftningen kring samkönade par. I regeringens proposition om Partnerskap och adoption (Prop. 2001/02:123) föreslogs att registrerade partners skulle ges möjlighet att prövas som adoptivföräldrar. Detta förslag innebar att de dels skulle kunna adoptera ett barn gemensamt och dels att en av partnerna skulle kunna adoptera den andra partnerns barn, vilket benämns som närståendeadoption. Förslaget i propositionen resulterade alltså i en lagändring av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap. En lag som sedan maj 2009 är upphävd. I det som då utgjorde 3 kap, 2§ stod det att *”Registrerade partner får varken gemensamt eller var för sig anta adoptivbarn enligt 4 kap. föräldrabalken. Inte heller får registrerade partner enligt 6 kap. 10 a § föräldrabalken utses att gemensamt utöva vårdnaden om en underårig”*. I propositionen ifrågasatte regeringen den åtskillnad som då gjordes mellan makar och registrerade partners. Regeringen menade att lagstiftningen borde vara neutral vad gäller rättsverkningar mellan äktenskap och registrerat partnerskap och att samma krav vad gäller personlig lämplighet för att kunna adoptera skulle bedömas på lika grunder - oavsett sexuell läggning (www.riksdagen.se).

Regeringen lät 1999 en parlamentarisk kommitté (Kommittén om barn i homosexuella familjer) genomföra både nationella och internationella studier av barn som lever i en homosexuell familj. Denna forskning, som utgjorde underlaget i utredningsbetänkandet; SOU 2001:10, berörde de barn som tillkommit genom heterosexuella relationer men där en av föräldrarna sedermera gått över till en homosexuell relation. Forskningen visade att registrerade partners kunde tillfredsställa adoptivbarns behov och stå för en god uppväxtmiljö. Kommittén menade vidare att ett barn som växer upp i en homosexuell familj där det skett en

styvbarnsadoption ges en trygghet på ett rättsligt, socialt och ekonomiskt plan. Dessutom skulle möjliggörandet av gemensam partneradoption leda till att fler barn kan erbjudas adoptivföräldrar som är lämpliga och som ger den trygghet som krävs. Ett annat argument för att låta registrerade partners få adoptera är att barnen som redan lever i homosexuella familjer då kan ges bekräftelse på att det är en accepterad familjeform. Detta är exempel på de argument som regeringens proposition (Prop. 2001/02:123) utgick ifrån då bedömningen gjordes att registrerade partners på lika villkor skulle få prövas för att se deras individuella lämplighet som adoptivföräldrar. Genom denna lämplighet skall en god uppväxtmiljö garanteras vilket går i linje med barns bästa (www.riksdagen.se).

Propositionen behandlades i riksdagens lagutskott där det framkom att en majoritet var för det förslag som regeringen presenterat (www.regeringen.se). Vid tiden för beslutet fanns det dock delade meningar kring huruvida samkönade par skulle anses lämpliga som adoptivföräldrar eller inte, vilket framkommer av regeringens proposition (Prop. 2001/02:123). Tjugofem remissinstanser motsatte sig förslaget, bland annat Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Adoptionscentrum, Riksförbundet Barnens Rätt i Samhället (BRIS) och Rädda Barnen³. En huvudsaklig invändning från de remissinstanser som ställde sig kritiska till lagändringen var att förslaget inte ansågs förenligt med principen om barnets bästa och att man fokuserat för lite på de åsikter som företräder barnens perspektiv. De menade att en sådan bestämmelse snarare handlade om de vuxnas behov utifrån deras perspektiv. Några av de instanser som var för lagändringen var ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO), Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) och Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL) (www.regeringen.se).

Betänkandet av kommittén (SOU 2001:10), regeringens proposition (Prop. 2001/02:123) Partnerskap och adoption samt lagutskottets betänkande 2001/02:LU27, utgjorde de förarbeten som kom att ligga till grund för den lagändring som skedde 1 februari 2003; personer som ingått partnerskap skulle nu alltså få prövas för adoption på precis samma sätt som makar (www.mia.eu). Bestämmelser i äktenskapsbalken utövas idag på samma sätt oberoende av om makarna är av samma kön eller inte (www.regeringen.se). Sålunda kan ett homosexuellt par idag dels gifta sig och de kan som ovan framgått också adoptera ett barn tillsammans. Däremot har detta inte per automatik möjliggjort att homosexuella i praktiken kunnat adoptera då ju många av de ursprungsländer som adoptionsorganisationer i Sverige samarbetar med inte har accepterat homosexuella adoptanter (Stenholm & Strömberg, 2004). Förra året (2009) gavs dock

---

³ Med remissinstans avses en organisation eller myndighet med rätt att avge yttrande beträffande nya lagförslag (www.regeringen.se).

en motion till riksdagen om att lagstiftningen noga behövde ses över för att därefter diskutera hur den i Sverige bättre skulle kunna efterlevas (Motion 2009/10So513).

3.4 Förändrad syn på familjebildning

I den västerländska kulturen finns ett ideal om att en familj består av en man och en kvinna som älskar varandra och som tillsammans tar hand om sina gemensamma barn. Detta ideal utgör den ”normala” bilden av vad en familj är (Magnusson, 2006). Halldén, Hydén och Zetterqvist Nelson (2003) menar dock att familjebegreppet knappast längre kan definieras på ett generellt sätt då det i vår tid inkluderar åtskilliga samlevnadsformer. I takt med att lagstiftningen förändrats gällande samkönades föräldraskap har begreppet ”föräldraskap” kommit att få en utökad innebörd på så sätt att en familj inte bara behöver inkludera heterosexuella föräldrar och barn (Zetterqvist Nelson, 2007). McKinney (2006) menar att begreppet ”familj” ofta ges en ganska bred definition, men att det trots detta sällan inkluderar homosexuella fäder och deras barn. Författaren påstår, utifrån en amerikansk kontext, att den exkludering som görs av homosexuella fäder kan sammankopplas med vissa kulturella myter som finns kring samkönat föräldraskap. De handlar bland annat om att homosexuella män är okapabla till att bli bra föräldrar, att barnen själva blir homosexuella och att de är ohälsosamma förebilder för barnen. McKinney menar att dessa myter och föreställningar leder till en systematisk diskriminering av homosexuella män i samhället, vilket kan innebära ett juridiskt underläge när det gäller till exempel adoption. Situationen har emellertid förändrats i det avseendet, då tanken kring samkönade pars föräldraskap blivit mer legitim (Zetterqvist Nelson, 2007).

Under de senaste decennierna har homosexuellas rättigheter och ställning stärkts på ett flertal områden. Detta har bland annat möjliggjort för dem att leva ett öppet liv, med friheten att bilda familj, vilket man på sikt tror kommer att inverka på samhällets inställning och attityder till homosexuella och samkönat föräldraskap (Socialstyrelsen, 2004²).

3.5 Riktlinjer för professionella

I socialtjänstlagens portalparagraf slås det fast att socialtjänstens verksamhet ska ”bygga på respekt för människors självbestämmande och integritet” (1 kap. 1§ SoL). Detta innebär bland annat att man inte får göra åtskillnad eller behandla människor kränkande, oavsett vilken sexuell läggning man själv anser sig ha (Socialstyrelsen, 2004²).

Deana F. Morrow (2006) redogör för ett antal riktlinjer för vad som bör beaktas när man som professionell möter HBTQ-personer i socialt arbete⁴. Hon utgår från amerikanska förhållanden. Det första man, enligt henne, bör tänka på är att utveckla en kunskap gällande dessa personer och kring vilka problem som ibland kan uppstå och som förknippas med sexuella minoriteter. Morrow menar att det är viktigt att utmana sina egna attityder och eventuella fördomar gentemot HBTQ-personer och att bli medveten om dessa. Vidare bör den professionelle inte utgå ifrån att en klient har en viss sexuell identitet, det vill säga anta att han eller hon är heterosexuell. Det gäller således att ha ett öppet förhållningssätt och därigenom försöka att använda ett så lämpligt, neutralt och respektfullt språk som möjligt.

I Sverige finns en handbok som socialstyrelsen har gett ut vid ett flertal tillfällen, senast 2008. Handboken behandlar hur man som professionell utreder och behandlar adoptionsärenden (Socialstyrelsen, 2008). Även utredningen för internationella adoptioner har i sitt betänkande (SOU 2003:49) gett exempel på de krav som ställs på utredaren och beslutsfattaren gällande adoptionsfrågor. De framhåller bland annat att de bör ha goda kunskaper om barns behov och utveckling i allmänhet och om adopterade barn i synnerhet. Vidare måste de kunna se till barnets bästa och sätta detta före de sökandes längtan efter barn (Lundén, 2007). Efter lagändringen år 2003 kompletterades den dåvarande handboken med information om att homosexuella ska behandlas som alla andra sökande och att det är viktigt att utredarna tänker igenom sin egen inställning till homosexuella och adoptioner, eftersom utredarens attityd kan ha betydelse i utredningsarbetet (Stenholm & Strömberg, 2004). Familjerätten möter, sedan samkönade par gavs rätten att adoptera, allt fler familjeformer och behöver därför hela tiden omdefiniera vad som för dem utgör en familj, då andra familjekonstellationer än den traditionella blivit allt mer vanliga (Socialstyrelsen, 2004). När det gäller just adoptionsutredningar har det förekommit att familjerättssekreterarna fokuserat på det samkönade paret könen, och inte deras lämplighet att ta hand om och uppfostra ett barn. Detta leder i sin tur till att samkönade par riskerar att inte behandlas korrekt i dessa utredningar (Socialstyrelsen, 2004²).

Som socialsekreterare bör man vara medveten om att de par som ansöker om adoption, oavsett sexuell läggning, befinner sig i en utsatt situation och att det är en känslig fråga, kanske än mer känsligt för homosexuella sökande. De kan känna sig utelämnade till utredarens bedömning och ställa krav på sig själva om att visa upp en så bra bild som möjligt för att nå sin önskan om att få adoptera. Det är därför viktigt att som professionell försöka avdramatisera situationen för att få de sökande att bli mer avslappnade inför utredningen. Även om samkönade

---

⁴ Homo-, bi-, trans- och queer-personer

par som ansöker om adoption inte ska särbehandlas, så behöver utredaren ändå ställa vissa ytterligare, specifika och mer ingående frågor när det gäller just samkönade par (Socialstyrelsen, 2008). I regeringens proposition om homosexuella och adoptioner står det att de som vill adoptera ska ha ett stabilt förhållande, kunna hantera omgivningens attityder och kunna svara på barnens frågor. Homosexuella sökande får även räkna med att få frågor om huruvida barnet kommer att ha förebilder av det motsatta könet (Stenholm & Strömberg, 2004). Familjerätten tenderar dessutom att ställa frågor till samkönade par om hur de kan bemöta och hantera eventuella fördomar, homofobi, negativa reaktioner och andra eventuella konflikter från och med omgivningen, riktade mot både barnet och familjen, vardagslivet, identiteten och självkänslan. Det är viktigt att utredaren förklarar varför han/hon ställer dessa frågor så att de sökande inte uppfattar det som kränkande eller särbehandlande. För att utredaren ska kunna få fram den information som är nödvändig är det viktigt att sökande får förtroende för utredaren, så att det skapas ett gott samarbetsklimat. Det är viktigt att vara lyhörd och förmedla att frågorna och de uppgifter som utredaren samlar in inte innebär ett ifrågasättande och misstänkliggörande av sökanden, utan att det handlar om att omtanken om barnets bästa kräver en noggrann utredning (Socialstyrelsen, 2008).

3.6 Adoptionsprocessen

Det är många aktörer inblandade i en adoptionsprocess, i synnerhet när det gäller internationell adoption. Förutom de inblandade personerna (barnet det gäller, adoptivföräldrarna och de biologiska föräldrarna) berörs även många myndigheter och organisationer i barnets ursprungsland. De inblandade aktörerna i Sverige är framför allt familjerätten, socialnämnden, MIA, en auktoriserad adoptionsorganisation, Försäkringskassan, Migrationsverket, Skatteverket och tingsrätten (Socialstyrelsen, 2008). MIA (Myndigheten för Internationella Adoptioner) är en tillsynsmyndighet under Socialdepartementet. Syftet är att skapa förutsättningar för att stärka barnets rättigheter och ge ett ökat skydd för barn i adoptionsprocessen. MIA:s huvuduppgifter hör till den internationella delen av adoptionsprocessen och är den myndighet som har störst kompetens beträffande adoptionsfrågor internationellt (Sverne Arvill & Svensson, 2008). Myndigheten har tillsyn över adoptionsorganisationerna och har rätt att inspektera deras verksamhet. MIA kan dessutom både ge och ta ifrån adoptionsorganisationerna sin auktorisation som adoptionsförmedlande verksamhet (www.mia.eu). Vidare ska MIA se till att adoptionerna sker enligt de lagar som berör detta samt att se till att arbetet sker på ett etiskt godtagbart sätt (Socialstyrelsen, 2008).

Adoptionsförfarandet inleds ofta med att den som är intresserad av att adoptera ringer till socialkontoret i sin hemkommun. De blivande föräldrarna kan ha frågor och funderingar och får därför en allmän information om adoption och dess process, exempelvis kring föräldrautbildningen och de adoptionsorganisationer de kan välja emellan (Sverne Arvill & Svensson, 2008). De sökande måste vara medlem i en av dessa organisationer, som i sin tur måste vara auktoriserad av MIA (SOU 2009:61). De som vill adoptera ett barn ska dessutom ha genomgått en föräldrautbildning innan ett beslut om medgivande till adoption kan ges. I samband med den första kontakten hänvisas därför de sökande till lämplig utbildning av familjerättssekreteraren. Föräldrautbildningen har som syfte att ge de sökande möjlighet att erhålla kunskap om adoptionens innebörd och därigenom komma till insikt om huruvida de vill adoptera eller inte (Sverne Arvill & Svensson, 2008).

Efter föräldrautbildningen genomförs den så kallade medgivandeutredningen. En medgivandeutredning har till uppgift att samla information om de sökande samt att utreda deras lämplighet för att ta emot ett barn. Den ska också presentera de sökande på ett sådant sätt att barnets företrädare i barnets hemland får en klar bild av familjen. Denna utredning blir sedan ett underlag för socialnämndens beslut (Stenholm & Strömberg, 2004; Socialstyrelsen, 2008).

Det uppgifter som måste finnas med i utredningen är bland annat föräldrarnas tidigare och nuvarande förhållanden, hälsotillstånd, personlighet och intressen, religion, livsåskådning, äktenskap/samlevnad, motiv till adoptionen, kunskaper om och erfarenheter av barn, referenser och utredarens sammanfattning och bedömning (Sverne Arvill & Svensson, 2008).

Utredningen sker genom ett flertal personliga träffar, både gemensamt och enskilt med de blivande adoptivföräldrarna (Stenholm & Strömberg, 2004). Minst ett av de utredande samtalen ska hållas i de sökandes hem. Vid detta hembesök får familjerättssekreteraren se de sökande i sin egen hemmiljö och man samtalar kring hur de tänkt ordna det praktiskt för barnet, hur närområdet ser ut, vilka skolor det finns och så vidare (Socialstyrelsen, 2008). En annan obligatorisk del i medgivandeutredningen är att de sökandes referenter ska skriva så kallade referensbrev. Med referenter menas de personer som känner de sökande väl och som de själva vill hänvisa till. Dessa uppgifter brukar insamlas av två till tre personer, vanligtvis från släkt och/eller vänner (Sverne Arvill & Svensson, 2008).

Socialnämnden ger efter utredningen sitt medgivande till att de blivande adoptivföräldrarna får ta emot ett adoptivbarn. Medgivandet gäller i två år⁵. Adoptionsprocessen fortsätter därefter hos den adoptionsorganisation som de sökande valt ut, vilken får tillgång till både medgivandet

---

⁵ Förslag finns att detta skall ändras till tre år. För vidare information se SOU 2009:61 (*Modernare adoptionsregler*)

och utredningen. Adoptionsorganisationen övertar därefter handläggningen och sköter kontakterna med barnets hemland. Det är barnets företrädare i utlandet som avgör vilka föräldrar barnet ska få. Länderna har ibland olika krav och villkor för dem som ska bli adoptivföräldrar. Det kan hända att vissa omständigheter gör att de sökande inte accepteras i ett land, till exempel då dessa är samkönade. Oftast fattas beslutet i barnets hemland och sedan ytterligare ett i Sverige. När processen gått så långt att de sökande föreslagits som föräldrar till ett visst barn är det adoptionsorganisationen som förmedlar informationen och socialnämnden som åter ger sitt samtycke till att adoptionsförfarandet får fortsätta (Sverne Arvill & Svensson, 2008). Den sista instansen innan föräldrarna blir juridiskt bindande till barnet är den svenska tingsrätten, som ger det slutgiltiga godkännandet. Detta behövs dock inte om det aktuella barnet kommer från ett land som undertecknat Haagkonventionen, vilket gör att adoptionen automatiskt gäller i Sverige (Creutzer, 2002).

4. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras den forskning som vår studie berör. Vi redogör bland annat för vad forskningen kring detta hittills varit inriktad på och vad för resultat denna frambringt. Våra tre studier som vi valt att lägga extra fokus vid handlar bland annat om synen på samkönad familjebildning, vägen till och tankar kring samkönat föräldraskap och om längtan efter, villkor för och svårigheter kring att som homosexuell få och ha ett barn. Forskningen kring just vårt uppsatsområde; manligt samkönade som vill adoptera, är som nämnts begränsad. Upplevelser av adoptionsprocessen bland samkönade är alltså ett outforskat område, vilket vi anser motiverar att sådana studier, som vår, bör genomföras.

I cirka tre decennier har forskare fokuserat på barnens utveckling och resultaten av att leva tillsammans med homosexuella föräldrar. Deras syfte har främst varit att se huruvida barnen är normala eller inte och de har varit inriktade på homofobi och barnens välmående (Johnson & O'Connor, 2002). Hittills har mycket av forskningen alltså handlat om att undersöka om barn verkligen kan må bra med homosexuella föräldrar. Det fanns ingen forskning som kunde belägga att barnen skulle fara illa i samkönade familjer. Det fanns heller inga bevis för att barn som växte upp med homosexuella föräldrar skulle få en annorlunda psykologisk utveckling än de som växte upp i heterosexuella familjer. En studie gjord år 2001 av Stacey och Biblarz visade att barnen till HBTQ-föräldrar inte uppvisade någon skillnad i självständighet eller psykologiskt välbefinnande, trots den sociala stigmatisering som dessa barn troligen mötte eller den diskrimineringen som ofta begränsade föräldrarnas rättigheter. Dessa barn fick samma kvalitet

av föräldraskap som barn till heterosexuella föräldrar och växte upp och blev friska individer (Cohen, Padilla & Aravena, 2006).

Det var på 1970-talet som forskare började undersöka hur barn mår i familjer med en eller flera homosexuella föräldrar. Framför allt var det tre frågor som forskarna ägnade sig åt att besvara: om barn som lever med homosexuella föräldrar får problem med könstillhörigheten, om barnen själva blir homosexuella och om de blir mobbade. Det fanns ingenting som visade att barnen fick några som helst problem med sin egen könstillhörighet och de utvecklades, enligt forskningen, precis som andra barn. Forskningen visade också att barnen inte blev homosexuella i större utsträckning än andra när de växte upp, men att de faktiskt var mer öppna för homosexualitet och bisexualitet, både hos sig själva och hos andra. Barn som levde i homosexuella familjer kunde utsättas för mobbning för sina föräldrars skull, men risken var liten, enligt forskningen. Däremot kunde barnen vara oroliga för att omgivningen skulle reagera negativt på att de hade homosexuella föräldrar, men studierna visade att barnen hade lika bra kontakt med kompisar som andra barn (Stenholm & Strömberg, 2004).

Under de senaste åren har fler och fler forskare intresserat sig för hur familjer med homosexuella föräldrar fungerar och hur de bildar en familj som inte baseras på det traditionella biologiska föräldraskapet (Stenholm & Strömberg, 2004). I ett internationellt perspektiv har flera studier gjorts kring homosexuella familjer i allmänhet. Dessa beskrev bland annat de villkor som denna familj ställs inför, som exempelvis att kunna skapa ett familjeliv inte bara med hänsyn till sina egna förhållanden utan också till bilden av den heterosexuella familjen vilken de både kan anpassa sig efter eller distansera sig från. Forskning om detta område har huvudsakligen gjorts kring lesbiska mödrar och deras barn. Studier kring homosexuella fäder har till störst del fokuserat på relationen mellan fadern och barnet som kommit till genom en heterosexuell relation, men där fadern därefter ingått en relation med en annan man. Forskningen har där berört hur barnet reagerat då fadern berättat om sin sexuella läggning (Halldén, m.fl., 2003). Ett exempel på en studie där detta behandlats är den som forskarna Baret och Tasker (2001) genomfört bland brittiska män i denna situation. Vidare belyste studien hur männen nu upplevde sitt föräldraskap då de sedermera levde med andra män och de utmaningar de kom att möta sammankopplat med detta.

Den svenska forskningen om homosexuella familjer är mycket knapp. Fenomenet har huvudsakligen berörts genom statliga utredningar, det vill säga på ett mer politiskt plan. Exempel på sådana utredningar är; *Homosexuella och samhället* (SOU 1984:63) *Partnerskap* (SOU 1993:98) och *Barn i homosexuella familjer* (SOU 2001:10), där homosexuellt föräldraskap har behandlats, och där den sistnämnda utgjort ett motiv till fortsatta studier om

dessa familjer. *Homosexuellas syn på barn och familjebildning* är en av de utredningar som tillkom av kommittén om barn i homosexuella familjer (SOU 2001:10). Kommittén gav inför lagändringen ett uppdrag till Statistiska centralbyrån (SCB) om att genomföra en enkätundersökning bland homosexuella kvinnor och män. Resultatet från den undersökningen visade att både kvinnorna och männen var övervägande positiva till att homosexuella par skulle få adoptera på samma villkor som heterosexuella par. Mer än hälften av dem som ingått registrerat partnerskap och ville bli föräldrar då undersökningen gjordes, hade helst velat adoptera gemensamt (Davidsson, SCB, 2001). Ett annat intressant resultat som framkom var att det skett förändringar gällande familjebildningsmönster, samt att det nu föds fler barn i homosexuella relationer och att man här i Sverige kan se en motsvarighet till det man i USA och Storbritannien kallar för "the gayby-boom". Enkäten kunde också påvisa en mer positiv inställning bland informanterna vad gäller deras möjlighet att kunna bilda familj, utan att behöva uppoffra sociala och juridiska rättigheter kring barnet. En slutsats var utifrån detta att det förmodligen skulle ske en ökning av familjer med samkönade föräldrar (Halldén, m.fl., 2003).

Forskning har sedan dess bland annat gjorts kring upplevelser hos tonåringar som vuxit upp med homosexuella föräldrar och mindre barns psykiska utveckling (Halldén m.fl., 2003). Det finns även forskning och statistik kring familjerättens arbete men den är mycket begränsad, särskilt när det gäller arbetet ur ett könsperspektiv. Det saknas dock forskning kring hur män och kvinnor bedöms av familjerätten som blivande adoptivföräldrar (Socialstyrelsen, 2004). Det finns dock några intressanta studier som har anknytning till det ämne vi valt, vilka kommer presenteras nedan.

4.1 Families we choose

Kath Weston har i sin studie "*Families we choose*" (1991) beskrivit hur homosexuella män och kvinnor ser på sin sexualitet och möjlighet att bilda familj. I studien intervjuades 80 personer, 40 män och 40 kvinnor, i San Fransisco. Weston jämförde bland annat deras utsagor med den amerikanska diskursen gällande homofamiljer. Hon beskrev en slags kategorisk exkludering från deltagande i biologiska släktskap eller relationer som informanterna upplevde, en exkludering som följde av att man identifierade sig själv som homosexuell. Informanterna upplevde en känsla av att homosexuella människor verkligen måste kämpa för att deras val av familjebildning ska betraktas just som detta – en riktig familj. Weston menade vidare att motståndare till homosexuell familjebildning reducerar denna familj till något som aldrig kommer att kunna mäta sig med den heterosexuella familjenormen och att dessa åsikter ofta kommer i förgrunden i diskussionen kring homosexuellas val av familj.

Weston beskrev den syn som de homosexuella informanterna har kring familjeliv och familjeband. Genom de empiriska fynden fann Weston att det biologiska bandet mellan familjemedlemmar inte utgjorde en garanti för kärlek och gemenskap utan att detta också kunde återfinnas genom de familjer som *väljs*; familjer som konstrueras genom att de homosexuella finner kärlek och knyter band med människor utanför den biologiska familjen (Halldén, m.fl., 2003). Informanterna uppgav att deras syn på familj och föräldraskap handlade om att göra valet att ta ansvar och ta hand om barnet som därigenom kan få ett gott liv. Förutsättningen för att de kunde göra detta menade de inte förutsatte en biologisk relation och att de därmed hade möjlighet att skapa sin familj (Zetterqvist Nelson, 2007).

Westons titel på studien ("familjer vi väljer") beskrev således att det handlade om ett socialt istället för ett biologiskt band som knöt familjemedlemmarna samman. En slutsats som forskaren drog utifrån informanternas berättelser var att en familj kunde utgöras av det som mellan individer baserar sig på kärlek, ansvar och vilja till omsorg och att den nödvändigtvis inte behövde ha en biologisk grund (Halldén, m.fl., 2003).

4.2 The national study of gay and lesbian parents

Johnson och O'Connor (2002) genomförde under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet en amerikansk studie kallad "*The national study of gay and lesbian parents*". Det var den dittills största nationella studien gällande föräldrar som identifierar sig som homosexuella. Empirin insamlades från 415 föräldrar (79 homosexuella fäder och 336 lesbiska mödrar) som tillsammans representerade 256 familjer. Syftet med studien var att undersöka hur dessa personer kom att bilda sin familj; hur de kom fram till sitt beslut, vilka alternativ de övervägde och vilka svårigheter de hade mött eller förväntade sig att möta. Forskarna var även intresserade av att få veta vilka reaktioner informanterna hade fått från omgivningen, främst av familj, vänner och arbetskamrater. Det visade sig att de flesta informanterna talade om att deras längtan efter att skaffa barn var något de diskuterat mycket tidigt i sin relation. I genomsnitt hade männen varit tillsammans ungefär sju år och många av dem beskrev att det krävdes mycket tankar och diskussioner och att de diskuterat möjligheten under många år innan de fattade sitt slutgiltiga beslut om att bli föräldrar. Nästa steg var att gemensamt försöka komma överens om hur de skulle bli föräldrar. Detta var, enligt många informanter, ett svårt val. När det gäller adoption var det vanligt att man ställdes inför olika svårigheter, då många adoptionsorganisationer vägrar att arbeta med homosexuella par. Ändå var det mer än 85 procent av familjerna bestående av homosexuella män som valde att skaffa barn genom adoption. Informanterna blev under studien tillfrågade om hur de tänkte kring att deras barn

skulle växa upp med homosexuella föräldrar. 73 procent av männen talade om en oro, även före de skaffade barn, för hur barnen skulle påverkas av att ha homosexuella föräldrar. Den största oron var att barnen skulle bli retade på grund av deras familjekonstellation. Några föräldrar oroade sig över huruvida de skulle fungera som bra förebilder. En annan tanke som fanns bland föräldrarna var hur samhället skulle bemöta deras familj. Man talade även kring vilka positiva aspekter de kunde förknippa med att växa upp med samkönade föräldrar. Den mest förekommande fördelen var en tro på att barnen skulle växa upp med en större acceptans och tolerans gentemot mångfald och skillnader mellan människor och att de därigenom skulle bli mindre fördomsfulla.

Ett annat tema i studien var, som vi ovan nämnt, den respons eller de reaktioner de fått och/eller förväntade sig från andra gällande deras beslut om att skaffa barn. En tredjedel av informanterna förväntade sig ogillande och invändningar från åtminstone några medlemmar av deras familjer. De flesta deltagare möttes dock av positiva reaktioner, men det var ändå cirka en fjärdedel av männen som kom att möta familjärt ogillande. Det framkom att några av dessa informanternas familjemedlemmar hade varit oroliga över att barnen skulle växa upp i samkönade familjer eftersom det, enligt dem, skulle utsätta dem för de fördomar och den diskriminering som förekommer. De oroade sig även för att barnet skulle bli stigmatiserat, retat och/eller utfryst. Cirka 20 procent av de homosexuella männen förväntade sig stöta på motstånd från adoptionsbyråer och liknande, men majoriteten fann istället en acceptans från de professionella, vilket förvånade dem. Några enstaka upplevde dock negativa reaktioner och detta var vanligast bland de homosexuella männen. Anledningen till detta var antagligen skillnaden i hur männen och kvinnorna skaffade barn; det finns ingen lag som säger att man inte får inseminera sig, men när det gäller adoption är vissa stater och länder helt emot att handlägga ärenden där de sökande identifierar sig som just homosexuella (Johnson och O'Connor, 2002).

En övergripande slutsats med studien består av att de problem som samkönade föräldrar mötte eller förväntade sig att möta främst var rotade i det omgivande samhället och inte i deras egna familjära omgivning. En annan slutsats var att avsaknaden av det biologiska bandet mellan föräldrar och barn inte i sig utgjorde en risk för de svårigheter som de skulle kunna möta som samkönade föräldrar (Johnson & O'Connor, 2002).

4.3 Mot alla odds

Mellan åren 2002 till 2006 genomfördes ett forskningsprojekt som senare rapporterades i boken *Mot alla odds*. Syftet med projektet var att erhålla en fördjupad förståelse av svenska homosexuella familjer och deras relationer och villkor. Det empiriska materialet insamlades

genom både intervjuer och enkäter. 57 homosexuella föräldrar fyllde i enkäten och 26 av föräldraren blev dessutom intervjuade (Zetterqvist Nelson, 2007).

Intervjuerna berörde bland annat hur paren hade gått tillväga för att få barn. De uttryckte skilda tankar kring längtan efter att skaffa barn och det fanns åsikter om att barn alltid funnits som något självklart och en del i familjebildningsprojektet. En informant beskrev att längtan efter barn funnits där, men att den avtagit på grund av den homosexuella identiteten och att en förutsättning var att det fanns en partner som ville skaffa barn. Vidare redogjorde en informant för att längtan efter barn kommit då paret utvecklat ett stabilt kärleksförhållande till varandra och att det då fanns goda ekonomiska och materiella villkor för barnet att växa upp i. Det fanns även åsikter om att när man som homosexuell kom ut, innebar det samtidigt att säga nej till att bli förälder. Detta har dock ändrats då det idag finns andra möjligheter att skaffa barn på än genom det traditionella sättet, vilket betyder att det numera finns fler förebilder som visar att det är möjligt att skaffa barn trots att man är homosexuell (Zetterqvist Nelson, 2007).

Forskaren kom fram till att begreppen ”homosexuell” och ”förälder” är två motpoler till varandra som en följd av den rådande normen som finns i samhället, där heterosexualiteten är en mer given förutsättning för att bilda familj. Informanternas beskrivning utgår ifrån den rådande normen men forskaren menar att de trots detta bjuder på motstånd mot och utmanar den dominerande familjebildningen i deras berättelser. I en intervju med ett manligt samkönat par framkom att en av anledningarna till att de valt just adoption som metod för familjebildning var att de inte önskade att dela sitt föräldraskap med andra. Deras beslut innebar en lång och komplicerad process, där de vid tiden för beslutet stötte på motstånd dels på grund av att deras val skulle innebära ett samkönat föräldraskap och dels för att de båda var just män (Zetterqvist Nelson, 2007).

I mötet med normativa samhällseliga instanser exempelvis BVC, beskrev en informant att hon inte berättade om sin sexuella läggning. Hennes motiv var att hon inte orkade ta striden, för att hon kände sig utsatt och sårbar just då. Både männen och kvinnorna i studien beskrev att det fanns ett tydligt annorlunda i mötet med samhällseliga instanser, då heteronormativiteten ses som en självklarhet i det vardagliga språket. Många av informanterna utvecklade därmed ett förhållningssätt som innebar antingen acceptans eller att distansera sig från de krävande och kränkande uttrycken. Trots dessa fördomar ville de ändå bilda en barnfamilj och samtidigt vara öppna med sin sexualitet. Emellertid fanns även exempel på professionella som hade bemött denna grupp på ett positivt sätt. Ett par beskrev exempelvis bemötandet från BB som genomsyrades av öppenhet och nyfikenhet från personalen, som berättade att de inte visste att denna familjeform fanns, men att de var intresserade av att lära sig mer. Forskaren ställde sig

vidare frågan om hur fördomar framkom i förhållande till tiden före barnets födelse eller ankomst och tiden efter denna. Det framkom att informanterna upplevde fördomar från de professionella vid möten som ägde rum innan barnet kommit men att dessa på ett mindre tydligt sätt kunde urskiljas när de väl blivit (samkönade) föräldrar. Den här bilden framkom tydligt i informanternas berättelse, menar forskaren. Exempel på det är när föräldrarna kommer i kontakt med samhällsliga organ som BB eller barnavård. Där handlar det för föräldrarna om att visa sig som en tillräcklig god förälder, genom att kunna tillfredställa sitt barns behov. Slutsatsen blir utifrån detta att fokus på sexualiteten, som föräldrarna tidigare upplevt, överförs till att, efter barnet kommit in i bilden, istället betona just föräldraskapet (Zetterqvist Nelson, 2007).

5. Teoretiska perspektiv

Under början av uppsatsprocessen resonerade vi, utifrån vårt syfte och våra frågeställningar, kring vilka teorier och perspektiv som skulle kunna vara passande att använda i den kommande analysen och kom fram till att begreppet heteronormativitet var ett sådant. Då detta begrepp är centralt i bland annat queerteorin, valde vi sedermera att även inkludera denna. När vi sedan började bearbeta vårt material och resultatdelen började ta form framkom även två andra relevanta analysverktyg, nämligen postkolonial teori samt maktperspektiv.

5.1 Queerteori och heteronormativitet

“A number of theorists from several perspectives can be seen as shaping the theoretical porridge that has generated Queer Theory” (Jagose & Seidman, 2005, s. 165). Som citatet framhåller är queerteorin ingen enhetlig och renodlad teori. Detta meddelar också Ambjörnsson (2006) som beskriver att teorin är influerad av både poststrukturalistisk, feministisk och postkolonial teori och att den bör förstås utifrån olika perspektiv på identitet, samhälle och kultur. Emellertid är en gemensam nämnare i perspektiven intresset för syn på normalitet och avvikelser. I samband med detta ställer man sig frågorna om hur det som vi kallar normalt uppstår, hur normalitet upprätthålls och vilka konsekvenser en uppdelning av normal och avvikande får för självförståelsen och levnadsvillkoren hos människan. Vidare är Michel Foucault och Judith Butler centrala teoretiker bakom queerteorin genom att den ju som sagt kan länkas samman med poststrukturalism, poststrukturalistisk feminism och queerfeminism vilka är teorier/perspektiv som dessa teoretiker är hemmahörande i (Ambjörnsson, 2006).

En huvudsaklig utgångspunkt i queerteorin är att allt är en följd av sociala konstruktioner. Kön och sexualitet är i sig inte det viktiga i teorin utan snarare hur man som människa blir tilldelad en roll orsakat av att man har ett specifikt kön eller en specifik läggning (Öhman,

2009). Ambjörnsson (2006) påpekar också detta genom att framhäva att queerforskarens intresse är att studera det system som uppmuntrar ett specifikt sätt att leva sitt liv och inte att fokusera på de sexuella handlingarna hos individen. Ambjörnsson menar vidare att heterosexualiteten precis som andra typer av sociala organiseringar är en produkt av det kulturella, sociala och historiska. Genom teorin undersöks hur heterosexualiteten skapas, bevaras och fungerar och till sin hjälp använder man bland annat begreppet heteronormativitet vilket beskrivs nedan. Turner (2000) meddelar att queerteoretiker utforskar och utmanar kategoriseringar mellan exempelvis homosexuell/ heterosexuell och man/kvinna. De ifrågasätter således en uppdelning mellan snäva och binära kategorier. Gemzöe (2006) framhåller att dessa kategoriseringar, som sexualitet och genus, inte är självklart givna då gränserna däremellan är flytande och inbjuder till möjligheten att se alternativa konstruktioner av kategorierna, och att queerteorin därmed leder till en ifrågasättande av samhällets etablerade syn på sexualitet och kön.

Heterosexualitet är jämställt med heteronormativitet (Butler & Whittle, 2005). Den samlevnadsform som människan i det västerländska samhället försöker eftersträva är det heterosexuella samlivet, vilket är ett resultat av den heterosexuella normen. Heteronormativiteten är ett resultat av att institutioner, strukturer, lagar, handlingar och relationer vidmakthåller heterosexualiteten som det naturliga och universella. Det finns olika exempel på hur heteronormativitet kan urskiljas. Ett av dessa är talet om familjen där man ofta utgår från att ett barn har en mamma och pappa, även om denna familj idag kan se ut på ett helt annat sätt och inte nödvändigtvis måste vara "normfamiljen", det vill säga en kärnfamilj (Ambjörnsson, 2006). Ett annat exempel är att det förutsätts att man är heterosexuell och att man på något sätt måste markera för att det skall framgå om man har en annan sexuell läggning (Öhman, 2009). Vidare vad gäller begreppet heteronormativitet menar Socialstyrelsen i sin handbok för socialtjänsten att annan sexuell läggning än den heterosexuella fortfarande betraktas som avvikande och att heteronormativiteten därför fortfarande har ett grepp om vårt samhälle. Personer med exempelvis homo- och bisexuell läggning får som en följd av detta mötas av trakasserier, negativa attityder, fördomar och av negativ särbehandling. Heteronormativitet som begrepp som vi ovan beskrivit är något som queerteorin som sagt använder för att kunna beskriva hur heterosexualitet som norm gör att någon annan läggning kan betraktas som avvikande. Däremot tar den avstånd från heteronormativitet då den snarare inbjuder till att se bortom den heterosexuella normen (Socialstyrelsen, 2008).

5.2 Postkolonial teori

Detta perspektiv handlar främst om ett ”vi” och ”dom”-tänkande, vilket inkluderar hur vi föreställer oss, kartlägger, beskriver och värderar andra. De Andra framställs alltid som annorlunda än oss, något som avviker från det dominerande och för oss självklara sättet att vara. De Andra ses som underlägsna, vi som överordnade. Den postkoloniala teorin har som utgångspunkt att ifrågasätta de gängse beskrivningarna av världen. Begreppet postkolonial kan ses ur två olika synvinklar; antingen som ett historiskt tillstånd eller som ett perspektiv på makt. Från början handlade den postkoloniala teorin om att kolonialismen inte är något som hör till det förflutna, utan som i hög grad fortfarande präglar världen med dess över- och underordningar. Man menar att kolonialismen inte är över utan att den bara antagit en ny skepnad. När man ser begreppet postkolonialism ur ett maktperspektiv fokuserar man oftast på de maktordningar som är baserade på ras och etnicitet, som var aktuella under kolonialtiden. Spivak är en av de postkoloniala teoretiker som försökt att utgå från flera maktordningar, där kategorierna kön, ras och klass möts och där alla är lika viktiga. Trots att sexualitet inte nämns i teorin, kan det antas att även detta är applicerbart här och det som nämns nedan kring sexualitet är alltså våra tillägg för att läsaren lättare ska förstå innebörden i teorin. Spivak använder begreppet ”subaltern” om de grupper som befinner sig i underläge; de grupper som ingen lyssnar på, eller som framstår som obegripliga och knappt ens mänskliga (Carbin, 2004).

Teorin uppehåller sig bland annat kring frågor om huruvida möjligheten finns att utveckla alternativa identiteter och prefixet ”post” betecknar ett försök att tänka bortom de gränser och identiteter som instiftats av oss i väst under kolonialismen. Det postkoloniala perspektivet kan definieras som en kritisk samhällsteori, där kritiken riktas mot de dominerande systemen av föreställningar och praktiker och där det helt saknas framtidsvisioner om maktens och strukturernas avskaffande (Eriksson, Eriksson Baaz & Thörn, 1999).

Det postkoloniala forskningsfältet är starkt influerat av poststrukturalismen, som bland annat betonar språkets betydelse för skapandet av exempelvis identiteter. En av dess grundläggande tankar utvecklades av filosofen Jacques Derrida, som menade att vårt språk blir meningsfullt genom implicita och explicita relationer av skillnader och olikheter. Han menade vidare att vårt språk är strukturerat kring så kallade binära oppositioner, som exempelvis man/kvinna, vit/svart, hetero/homo, normalt/avvikande, och så vidare. Det ena begreppet ges mening genom dess motats, vilket betyder att det är skillnaden här emellan som genererar betydelsen av begreppen. Utan oppositionen kvinna skulle begreppet man vara meningslöst, detsamma gäller för begreppen heterosexuell respektive homosexuell. Derrida poängterar dessutom att dessa oppositioner inte är symmetriska, då de genom sin klassificering skapar en stark åtskillnad där

inga gråzoner är tillåtna. Man är antingen man eller kvinna, hetero eller homo och således ingenting däremellan (Eriksson m.fl., 1999). En del ses alltid som överlägsen den andra, som i sin tur ses som svag och beroende av den första. Begreppet man har således fungerat som överordnat kvinna, liksom heterosexuell fungerar som överordnat homosexuell. Dessa binära oppositioner är med och upprätthåller de sociala hierarkierna och uppdelningarna utgör i sig en grund för maktordningar. Man bör dock betrakta detta endast som konstruktioner och varken som naturliga eller neutrala beskrivningar av verkligheten (Carbin, 2004).

Det finns med andra ord, enligt postkoloniala teoretiker, ett tänkande starkt bundet till stereotyper, hierarkiska relationer mellan ”vi” och ”de andra” där den andre alltid fått vara bärare av det ”onormala” och det socialt tabubelagda. Det förekommer dock att dessa stereotyper även manifesteras i form av en så kallad exotism, där det sker en omkastning av rollerna och där man istället idealiserar och fascinerar av de andra; en slags exotisk fascination för det ”främmande”. Detta kan utgöra en utgångspunkt för gränsöverskridande identifikation och solidaritet (Eriksson, m.fl., 1999).

Mycket av dagens politik handlar om behovet eller kravet på erkännande. Ett flertal marginaliserade grupper träder idag fram och kräver att få sin röst hörd och sin historia berättad, så även homosexuella. Deras identiteter har hittills formats av berättelser de själva inte skrivit och av bilder de själva inte skapat. Men det finns även svårigheter med en sådan ”identitetspolitik”. Å ena sidan vill man bli erkänd för sin identitet, som exempelvis homosexuell, medan man då tar risken att bli fixerad i en kategori som på så sätt upprätthåller dikotomierna och ett ”vi- och dom-tänkande” (Eriksson, m.fl., 1999).

5.3 Maktperspektiv

Då makt är ett vitt och brett begrepp har vi valt ut de delar i maktperspektivet som vi anser är relevant för vår analys. Det finns åtskilliga teoretiker som lämnat bidrag till perspektivet. Haugaard (2002) framhåller att makt har berörts av både de mer klassiska teoretikerna som Weber, Durkheim och Marx men också av de som mer nyligen gett bidrag till perspektivet som Goffman, Habermas, Althusser och Foucault. Emellertid har vi främst utgått från två av dessa, nämligen Michel Foucault och Max Weber. Då dessa teoretiker vinklar maktbegreppet på olika sätt har vi begränsat oss och endast valt ut det som är passande för analysen.

Enligt Foucault är makt något som brukas på åtskilliga ställen samt att detta sker i ett slags växelspel i relationer som både är ojämlika och föränderliga. Därmed är makt något som kan förändras, det vill säga det är ett relativt tillstånd (Svärd & Starrin, 2006). Centralt för Foucaults tankar är att makt inte kan begränsas till att endast gälla vissa specifika relationer, utan att den är

närvarande i alla sociala sammanhang, så även relationen mellan en socialarbetare och en klient (vår anmärkning). Enligt Foucault är det kunskap som ger upphov till makt och i detta avseende är relationen och mötet mellan ovanstående ojämna på grund av att socialarbetaren har tillgång till just sin kunskap, professionalitet och tillgång till en organisation. När man har kontroll över kunskapen blir denna legitim och kan utnyttjas i syfte att disciplinera andra (Börjesson & Rehn, 2009). Foucault menar också att makt kan ses som en kraft som kan påverka och förändra (Lindgren, 2007) samt att kunskap och makt är intimt sammankopplade, då kunskapen i sig gör det möjligt att kräva resurser, agera och kontrollera (Helkama, Myllyniemi & Liebkind, 2004).

Enligt Foucault har vi alla makt, samtidigt som alla är underordnade andras makt och det är skillnaderna mellan människors olika positioneringar som utgör grunden till makt och dess utövande. Makten kan i sin tur både förtrycka och möjliggöra och den kan användas både för att hjälpa och för att skada (Börjesson & Rehn, 2009). Även om målet kan ha varit att hjälpa kan en användning av makt ändå skada (Skau, 2007), det vill säga att idéer som haft ett välmenande syfte kan urskiljas som ett slags medel från en maktapparat som kan vara svår att greppa och se. Det sistnämnda är en del av ett av Foucaults nyckelbegrepp, vilket han benämner ”Governmentality”. Begreppet handlar vidare om hur statsmakten kommit att bli alltmer framträdande och närvarande i människors liv. Människor har i takt med detta blivit indoktrinerade till att acceptera denna kontroll som statsmakten utövar. Vi lever, enligt Foucault, som om den överordnade makten alltid är närvarande och vi rättar oss och beter oss efter vad vi tror är lämpligt enligt de överordnades regler. Denna internalisering av kontrollen blir till slut något som vi ser som självklart och naturligt (Börjesson & Rehn, 2009).

Weber menar att makt är lika med möjligheten att få sin vilja igenom i en social relation, i situationer som kännetecknas av motstånd, oberoende av varför man har denna möjlighet. Makt behöver inte nödvändigtvis användas för att den ska förekomma utan finns som en följd av just *möjligheten* att kunna driva igenom sin vilja (Skau, 2007). Weber menar vidare att för att man ska kunna uppnå sina egna intressen och sin vilja krävs det att någon annan avstår från sina, vilket med andra ord innebär att man för att få makt tvingas reducera någon annans. En annan central tanke i Webers maktteori är att människor själva väljer att ”underordna sig”. Han menar att detta resulterar i en slags dominans och att denna makt således föds av att man själv *valt* att acceptera någon som överordnad. Weber menar att dessa personer från början själva har ett intresse eller en vilja som de vill driva igenom och att de ser underkastelsen som en väg att kunna tillfredsställa denna (Börjesson & Rehn, 2009).

6. Metod

Nedan presenteras vårt upplägg av studien och motiveringar till de val som gjorts. Studiens syfte och frågeställningar har hela tiden fått vara vägledande i våra övervägda strategier och tillvägagångssätt.

6.1 Vetenskapsteoretisk utgångspunkt

Vi utgår från ett hermeneutiskt perspektiv, där syftet främst är att få en förståelse för och tolka betydelsen och innehållet av en text. Den förförståelse som vi som undersökare besitter är av central betydelse i det hermeneutiska perspektivet, eftersom all insamling av empiri på olika sätt påverkas av våra tidigare erfarenheter och teorikunskaper, som i sin tur påverkar vår tolkning (Larsson, 2005). Perspektivet utgår inte efter att finna en absolut sanning utan tillåter att flera tolkningar kan förekomma från en och samma text. Hermeneutiken går därmed emot det krav som oftast finns i positivistiska forskningssammanhang som strävar efter objektivitet och en enda korrekt sanning (Kvale & Brinkmann, 2009).

Inom kvalitativ forskning har man argumenterat för användandet av en så kallad abduktiv metodstrategi, det vill säga utnyttjandet av både ett induktivt och ett deduktivt förhållningssätt (Larsson, 2005). Just detta förhållningssätt som vi kommit att använda i vår studie innebär i praktiken att vi från början hade ett antal preliminära begrepp och teorier som vi, utifrån våra tidigare erfarenheter, antog kunde ha relevans för studien. Dessa perspektiv har dock inte påverkat varken intervjuguiden eller på andra sätt styrt vårt fokus med studien. Vi har istället låtit informanterna och det senare intervjumaterialet utgöra en grund för framväxten av de teorier och begrepp som vi slutligen valt att använda oss av. Under arbetets gång har vi inte heller varit främmande för att ta in nya teoretiska perspektiv och begrepp. Genom att använda en abduktiv strategi utgår vi således ifrån våra empiriska data, samtidigt som vi beaktar de teoretiska perspektiven. Vi pendlar med andra ord mellan empiri och teori där båda påverkar varandra (Larsson, 2005).

6.2 Kvalitativ metod

Syftet med studien ska alltid vara avgörande när man väljer vilken metod man ska använda sig av (Trost, 2005). Eftersom vårt syfte var att undersöka just *upplevelsen* av adoptionsprocessen och hur informanterna beskriver sina tankar och känslor kring detta var det en självklarhet för oss att använda en kvalitativ metod. För oss handlar det om att se informanternas verklighet, så som de själva beskriver den, för att sedan kunna tolka vad detta kan innebära. Kvale och Brinkmann (2009) menar att den kvalitativa metoden lämpar sig väl då man vill undersöka en

persons upplevelsevärld. Vi försöker nå kunskap om individens subjektiva upplevelser utifrån dennes egna ord, uttryck, tankar och känslor. Vi försöker med andra ord att ”se världen med den andres ögon”, vilket ju är den idealiska målsättningen med kvalitativa studier (Larsson, 2005). En kvantitativ studie syftar till att utifrån ett större urval kunna beskriva frekvenser utifrån ett visst fenomen (Trost, 2005). Då vi från början varit medvetna om att vår målgrupp för studien inte kunnat ge upphov till ett sådant urval menar vi att en kvantitativ metod inte hade varit användbar i vårt fall. Utifrån dessa ovanstående aspekter har vi således valt en kvalitativ metod.

Kvalitativ metod använder sig av tre datainsamlingsmetoder för att förstå en persons subjektiva upplevelser i ett studerat sammanhang; intervju, observation och dokumentanalys (Larsson, 2005). Som datainsamlingsmetod har vi valt att genomföra individuella intervjuer, detta för att intervjun är den metod som bäst kan besvara vårt syfte och som därmed ger hög kvalitativ empiri för studien. Intervju som metod gör det möjligt för oss att kunna få ökad förståelse för en individs inre livsvärld, då denne alltså med egna ord beskriver sin upplevelse av det studerade fenomenet (Larsson, 2005). I intervjun är det alltså *individens* tankar, känslor och erfarenheter som står i fokus vilket vi som sagt vill åt och som därför motiverar vårt val av datainsamlingsmetod.

6.3 Urval och tillvägagångssätt

För att få tag i informanter använde vi oss av ett så kallat snöbollsurval, vilket innebär att man tar kontakt med en person som har möjlighet att själv komma i kontakt med de personer man söker för sin studie. Denna så kallade ”nyckelperson” blir med andra ord länken mellan oss som forskare och våra informanter (Larsson, 2005). Då vi på förhand visste att ett medgivande för adoption ges av familjerätten kontaktade vi av detta skäl i första hand familjerättssekreterare, som således blev våra nyckelpersoner. Vi var nästintill tvungna att gå via familjerättssekreterare på grund av den sekretess som finns och som därför gjorde det omöjligt för oss att själva kontakta informanterna, därav valet av urvalsmetod. I kontakten med sekreterarna angav vi vilka kriterier våra informanter skulle uppfylla, vilka utgår från syftet. Ett första kriterium var att informanterna skulle vara homosexuella och leva i en samkönad relation. Efterhand kom våra kriterier dock att inkludera även ensamstående. Nästa krav var att de skulle vara män, eftersom studien inte inriktar sig på kvinnliga adoptanter. Det tredje och sista kriteriet var att männen skulle ha ansökt om adoption. Det hade däremot ingen betydelse var i adoptionsprocessen männen befann sig.

Familjerätten i 19 kommuner, samtliga i mellersta och södra Sverige, tillfrågades. I de större städerna har kontakt med flertalet stadsdelar tagits. Detta resulterade i att vi sammanlagt hade

kontakt med 29 familjerättssekreterare. Av dessa kunde endast tre sekreterare rekrytera våra informanter. När vi förstod att det skulle bli svårare än vad vi från början tänkt oss att hitta informanter började vi leta efter andra tillvägagångssätt än genom familjerätten. Vi tog exempelvis kontakt med Socialstyrelsen, Familjerättsassocionomernas Riksförening, RFSL, Adoptionscentrum och MIA (Myndigheten för Internationella Adoptioner)⁶. Ingen av dessa kunde dock hjälpa oss med rekryteringen. Vi upprättade därefter en profil på hemsidan Qruiser för att därigenom komma i kontakt med eventuella informanter⁷. Vi tog även kontakt med Regnbågsfamiljer, vilket är ett socialt nätverk för homo- och bisexuella föräldrar. Genom sökning på internet visade det sig att detta nätverk har bildat en så kallad grupp på Facebook⁸. Gensvaret var emellertid obefintligt både på Qruiser och Facebook.

De tre familjerättssekreterarna kontaktade de män som ansökt om adoption för att efterfråga om intresse fanns för att medverka i vår studie och vi lyckades tillslut få fram fem informanter. Gruppen kom att bestå av två par och en ensamstående. Vi valde att ta med den informant som ensam ansökt om adoption, eftersom vi anser att han bär på värdefull kunskap och erfarenhet av adoptionsprocessen som homosexuell man. Ett annat argument är att vårt urval är litet och att målgruppen är svår att hitta, därför kommer hans medverkan att göra uppsatsen fylligare och ge ett mer nyanserat resultat. Informanterna befann sig åldersmässigt mellan 26 och 43 år. De hade alla någon form av påbyggnadsutbildning efter gymnasiet och alla förvärvsarbetade för närvarande. Informanterna hade haft partners olika länge, allt från fyra till tolv år. Vad gäller adoptionsprocessen befann de sig i olika situationer. Vissa hade avslutat processen och fått sitt medgivande medan andra precis hade påbörjat sin process. Två informanter hade biologiska barn, vilka hade tillkommit med hjälp av ett lesbiskt par. De övriga hade vid tidpunkten för intervjun inga barn.

Litteratursökning och förberedelser

För att vi skulle känna oss redo inför mötet med informanterna började vi studieprocessen med inläsning av litteratur. Genom hjälp från en bibliotekarie fann vi den litteratur som vi ansåg var relevant för vår studie. Sökningen efter denna skedde i GUNDA, LIBRIS, SwePub, presstext, Google Scholar och artikelsök. Litteraturen vi använt har huvudsakligen erhållits genom LIBRIS och GUNDA. Utöver dessa har vi använt material från det som Backman (2008) benämner som elektroniska publikationer, det vill säga information från internet i form av exempelvis riksdagens, regeringens och SCB:s hemsidor. Vi använde oss också av den lånade

---

⁶ Riksförbundet För Sexuellt Likaberättigande.

⁷ Ett community för HBTQ-personer (www.qruiser.com)

⁸ Ett socialt forum för människor över hela världen (www.facebook.com)

litteraturens referenslistor för att därigenom finna ytterligare användbara källor, vilket skedde upprepade gånger. Vi förberedde oss även genom att boka in ett studiebesök på en familjerättsbyrå, för att direkt kunna prata med sekreterarna och ställa frågor kring adoptionsprocessen, samt att få en inblick i hur de tänker kring manligt samkönade par som vill adoptera.

Intervjuguide

För att kunna besvara forskningsfrågorna konstruerades en allmän intervjuguide, även kallad halvstrukturerad, som är formad utifrån en slags trattprincip. Den börjar med allmänna frågor som exempelvis ålder, för att få en bild av den studerande gruppen. Därefter följer frågor utifrån ett visst antal områden, vilka i vårt fall är längtan efter barn, hur utredningen upplevts, bemötande och reaktioner från omgivningen samt hur de professionella kontakterna varit. I och med detta är dessa områden med säkerhet kopplade till syftet. Detta gör det, enligt Larsson (2005), möjligt att i den kommande analysen kunna besvara frågeställningarna. Till varje område skrev vi två till fyra öppna intervjufrågor, med tillhörande uppföljningsfrågor i nästan samtliga. Eftersom vi har en ensam adoptant i vårt urval, fanns det vissa frågor som vi fick omformulera så att de skulle passa även honom. I intervjuguiden har detta tydliggjorts genom att vi tillagt parenteser (se bilaga 2). Denna halvstrukturerade intervjuguide gav utrymme för oss att inte behöva följa guiden strikt och således vara öppen för eventuella följdfrågor. Det bringar frihet att kunna ställa frågorna utan inbördes ordning och man behöver heller inte ställa frågan efter den exakta formuleringen i guiden (Larsson, 2005), vilket vi till viss del utgick ifrån. En allmän intervjuguide måste även innehålla en struktur (Trost, 2005). Eftersom vi höll oss inom ramen för det fenomen som vi gjorde anspråk på att undersöka, anser vi att intervjuguiden fick en struktur som inte innehöll ovidkommande frågeställningar.

Intervjusituationen

Trost (2005) menar att man alltid ska fundera över var intervjun ska ske eftersom valet av plats kan ha stor inverkan på intervjusituationen. Det ska till exempel inte finnas någon som lyssnar och man ska försöka att i möjligaste mån sitta ostört. Under den första kontakten med våra informanter gav vi förslag på plats för intervjun och lät sedan dem själva välja. Alla valde att förlägga intervjun i deras egna hem då de flesta arbetade sent och att vi därför planerade intervjuerna till kvällstid. Enligt Trost (2005) kan informanternas hem vara lämpligt just för att de då kan känna sig trygga med miljön, men det kan samtidigt ge upphov till störningar av olika slag, till exempel om telefonen skulle ringa. I vårt fall upplevde vi inga sådana störningar, utan

tyckte snarare att det var lättsamt att befinna sig på deras arena, då samtalen före och efter intervjuerna kretsade kring vardagliga saker sammankopplade med hemmet.

En av intervjuerna genomfördes via en muntlig webcam-konversation på MSN. Anledningen till detta var att informanten befann sig på ett sådant geografiskt avstånd att vi på grund av tidsbrist och ekonomiska skäl valde att genomföra intervjun på detta vis. I de andra fallen har vi varit mer öppna för reseavstånden, men i detta fall var det svårt för oss att resa till honom. Eftersom vi ville att denna intervju skulle likna de andra så mycket som möjligt och ge oss en bild av informanten så ansåg vi att detta alternativ var det mest lämpliga. Även denna intervju genomfördes i hans hem, medan vi befann oss hemma hos en av oss och det fanns inga andra personer närvarande.

När vi väl gjort oss redo för intervjun informerade vi till en början om ramarna för studien; var vi kom ifrån, studiens syfte och tidsaspekten. Dessutom informerade vi om de etiska aspekterna kring deras deltagande. Detta för att informanterna skulle få en uppfattning om vilka vi var samt få förtroende för oss, för att våga förmedla sina känslor och tankar under intervjun. Förtroende skapas enligt Kvale och Brinkmann (2009) även genom ett aktivt lyssnande och ett intresserat och respektfullt förhållningssätt, vilket vi försökte eftersträva.

Kvale och Brinkmann (2009) menar att en ljudbandspelare ger frihet till intervjuaren att kunna fokusera på ämnet för intervjun och dess dynamik och att den därmed med fördel kan användas vid en kvalitativ intervju. En annan fördel är att ordval och tonfall fångas vilka kan spelas upp så många gånger som önskas efter intervjuens genomförande. Samtliga informanter samtyckte dessutom till bandspelning och då menar vi att det inte fanns anledning att utesluta denna möjlighet.

Eftersom vi är tre personer fanns mycket funderingar kring hur många som skulle närvara och vad vi skulle ha för roller under intervjusituationen. Vi valde att genomföra intervjuerna med en central intervjuare som ställde frågorna. De som inte stod för frågandet var mest där som ett kompletterande stöd, dels för att säkerställa att vi fick med allt och dels för att garantera att om bandspelaren mot all förmodan skulle sluta fungera så skulle ändå en del av intervjun vara nedskriven. Detta var i alla fall vår tanke från början och således var alla tre närvarande under själva intervjun. Under intervjuerna hände det ibland att någon av dem som inte intervjuade ställde uppföljande frågor. Trost (2005) menar att det i de flesta fall bör vara en intervjuare och en informant i taget, men när det rör sig om ett känsligt ämne (som vi förmodar att adoptionsprocessen är) kan det enligt honom vara en fördel att vara fler som intervjuar. Det var endast en person som intervjuades i taget. Vi upplevde detta som ett positivt tillvägagångssätt, då vi kunde komplettera varandra och se till att alla frågeområden täcktes in. Naturligtvis

tillfrågades informanterna innan intervjun hur de vill lägga upp det och vi beskrev vår tänkta rollfördelning. Vi försökte reducera maktskillnaderna genom att en av oss satt på informantens sida av bordet, för att få en känsla av en mer lättsam intervju. Trots att alla informanter gick med på att alla tre medverkade kan vi i efterhand anta att vi eventuellt styrde in informanterna på detta alternativ och att de inte gavs tillräckligt med tid för att fundera över hur de önskade att intervjun skulle ske. Ett annat alternativ var att en av oss skulle sitta i ett annat rum med den person som för tillfället inte skulle intervjuas, men detta önskades inte av någon informant.

Som en sista fråga undrade vi om informanten hade något att tillägga. Kvale och Brinkmann (2009) beskriver att det efter intervjun kan kännas tomt eller oroligt efter att man öppet talat om sig själv, sina känslor och personliga erfarenheter. Efter att bandspelaren stängts av frågade vi dem därför hur det kändes och om det var något de undrade över. Vi talade om för dem att vi var mycket tacksamma för att de ställt upp och gav dessutom ett informationsblad som tack för deras medverkan (se bilaga 3). Detta blad informerade återigen om studiens syfte och det faktum att deltagandet var helt anonymt.

När intervjuerna var genomförda transkriberades bandinspelningsmaterialet dagen efter då vi fortfarande hade det färskt i minnet. Detta skedde genom en fullständig utskrift av materialet som sammanlagt resulterade i cirka fem timmars intervjumaterial i femtiotvå sidor nedskrivna text i enkelt radavstånd. Vi lyssnade tillsammans igenom varje inspelad intervju ytterligare en gång efter transkriberingen för att säkerställa att vi gjort en korrekt utskrift. För att kunna ge en direkt återgivning i citaten utgick vi från att transkribera så ordagrant som möjligt. En anledning till att därefter ge citaten en mer skriftspråklig karaktär är att få struktur i texten så att läsaren lättare kan förstå innebörden (Trost, 2005), vilket vi följaktligen gjorde.

6.4 Bearbetning av data

Vi kommer att använda oss av en kvalitativ analysmetod som beskrivs av Miles och Huberman (1994). För att skapa struktur och överblick över den stora mängd datamaterial som insamlats ska detta material, enligt Miles och Huberman analyseras i två steg. Metodens första steg innebär att identifiera de meningsenheter eller kategorier som kan urskiljas ur intervjumaterialet, vilket vi valt att kalla underteman. Vi började med att skriva ut och läsa de femtiotvå sidor som datamaterialet utgjordes av, för att förutsättningslöst kunna få fram de delar som skulle kunna utgöra dessa underteman. Efter genomläsningen fanns det några teman som framträtt tydligare än andra. Tillsammans diskuterade vi, med utskriften framför oss och intervjuerna som minne, vad som mer kunde utgöra underteman. När hela datamaterialet slutligen var genomläst hade nio underteman utkristalliserats. Nästa steg blev att utifrån undertemana namnge de övergripande

teman, huvudtemana, som kom att inkludera flera underteman. Vi fick till slut tre huvudteman; ”långtans många ansikten”, ”lika barn lika bäst?” samt ”klient och/eller homosexuell?”.

För att bearbeta materialet på ett enkelt sätt strök vi med färgpennor under de underteman som var tydliga och som urskiljde flera informanternas utsagor. När vi väl hade identifierat de olika temana, skrev vi in dessa i ett dokument var för sig så att allt som berörde exempelvis första huvudtemat hamnade på ett ställe. Sammanlagt blev det arton sidor text som skrevs ut och dessa sidor innehöll då huvud- och underteman med en uppdelning av respektive informants utsagor. Slutligen transformerade vi deras ord till en mer övergripande presentation om vad som framkommit under respektive huvud- och undertema, som framställs i resultatdelen. Där presenterar vi dessutom de citat som belyser relevanta aspekter av varje undertema. I resultatkapitlet presenteras dock inte de kopplingar som görs till bland annat teorier och tidigare forskning, utan läsaren hänvisas då till diskussionskapitlet. Denna uppdelning gör vi för att få struktur och ge läsaren en klarhet i texten.

6.5 Etiska överväganden

I vår studie har vi tagit hänsyn till de etiska frågor man som forskare skall beakta, vilka beskrivs av Kvale och Brinkmann (2009). Dessa frågor berör informerat samtycke, konfidentialitet, studiens konsekvenser samt forskarens roll. Det informerade samtycket innebär bland annat att informanten blir upplyst kring studiens syfte, vilket vi i vårt fall informerade om upprepade gånger, dels för att säkerställa att detta uppfattats på rätt sätt och dels ge en tydlig ram kring det vi skulle tala om. Vi informerade även om att deltagandet var helt frivilligt och att de när som helst kunde avbryta intervjun.

Konfidentialitet innebär att deltagarnas identiteter inte skall kunna urskiljas (Kvale & Brinkmann, 2009), vilket i vårt fall innebär att vi inte redovisar sådant material som kan avslöja vem som sagt vad i intervjuerna. Detta har vi haft i åtanke både vad gäller den inbördes konfidentialiteten som vi i vårt fall måste beakta då informanterna eventuellt kan förstå att det är deras partner som står för ett visst uttalande. Deras identiteter framkommer inte heller för den utomstående läsaren och vi redogör inte för i vilka städer rekryteringen skett. Bland de utomstående läsarna återfinns även de familjerättssekreterare som hjälpt oss med rekryteringen. Utifrån detta har vi varit särskilt uppmärksamma på uppgifter som kan verka röjande när vi presenterat vårt resultat. Vidare vad gäller konfidentialiteten har vi efter studiens genomförande förstört och eliminerat all information och alla dokument som berör informanternas direkta uttalanden. Vi har även spelat över bandinspelningen, för att säkerställa att ingen förutom oss kunnat lyssna på intervjuerna.

Vad gäller konsekvenser skall man som forskare eller författare tänka på just vilka konsekvenser informanterna kan möta samt vilka vetenskapliga fördelar som studien kan innebära (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi har diskuterat detta både före och under arbetet med studien. De vetenskapliga fördelar vi kan se är som sagt att forskningen kring det ämne vi valt är begränsad och att informanternas deltagande på så vis utgör ett slags vetenskapligt bidrag inom ramen för vad en C-uppsats innebär. De negativa konsekvenser som studien kan ge upphov till för informanterna har vi samtalat kring och funnit att de två informanter som fortfarande är aktuella för utredning möjligen skulle kunna känna sig utsatta om det framkommit uttalanden som gör att den framtida relationen med familjerättssekreterarna skulle påverkas i negativ riktning. För att säkra detta etiska dilemma har vi valt att så långt som möjligt framföra resultatet på gruppnivå. Detta gör även att den enskilda adoptantens utsagor inte kan urskiljas ur texten. Att vi redovisar resultatet på gruppnivå gör således att ingen, däribland familjerättssekreterarna, kan räkna ut vem av de fem informanterna som sagt vad. Detta menar vi eliminerar de eventuella konsekvenser som medverkan kan leda till. Kvale och Brinkmann (2009) nämner i samband med detta att fördelarna för en undersökningssperson tillsammans med vikten av den kunskap man som forskare når fram till ska uppväga de eventuella nackdelar som studien kan medföra, vilket vi anser att vi lyckats uppnå genom de ovanstående val vi gjort. Vi menar att vårt ämne för studien dock kan vara känsligt på så vis att det handlar om personliga upplevelser, känslor och tankar. Därför har vi i möjligaste mån varit försiktiga i intervjusituationen och försökt känna av när informanten inte velat gå vidare med en specifik fråga. Efter varje genomförd intervju har vi, som vi ovan nämnt, också samtalat kring hur det kändes för informanten för att därigenom uppfånga om det på något sätt känts jobbigt att bli intervjuad. I vårt fall har ingen av informanterna uppgett att de upplevt intervjusituationen på ett negativt sätt. Utifrån detta kan vi inte urskilja några särskilda negativa konsekvenser för informanternas studiedeltagande.

I fråga om det som Kvale och Brinkmann (2009) benämner som forskarens roll, det vill säga forskarens integritet som har att göra med ett forskningsbeteende som är moraliskt ansvarsfyllt, menar vi kan urskiljas i vårt genomförande av studien. Vi har exempelvis tagit de etiska riktlinjerna i beaktande som framgår ovan vilket vi ser som just ett moraliskt beteende. Ett mer konkret exempel på detta är då vi i själva genomförandet eftersträvade att minska de maktskillnader som kan förekomma i en intervjusituation, då en av oss alltid satt på informantens sida vid intervjuandet.

6.6 Metodproblem och studiens begränsningar

Med de resurser vi hade till förfogande fick vi sammanlagt tillgång till fem informanter. En begränsning med studien var just den svårighet vi fann i att rekrytera dessa, då vår målgrupp inte är så vanligt förekommande i adoptionssammanhang. Det var tidskrävande och tidvis frustrerande, då det i början fanns en osäkerhet kring huruvida studien skulle kunna genomföras eller inte. Naturligtvis hade vi sett fram emot att få tag i fler informanter, för att därmed kunna få ett mer variationsrikt material. Då syftet med studien ju är att undersöka ”upplevelsen” av adoptionsprocessen och att kvantitativa aspekter således inte har någon betydelse, menar vi att fem informanter ändå kan ge oss den mängd material som behövs för att kunna besvara våra frågeställningar.

Det enda som vi egentligen tycker ha påverkat vår datainsamling negativt är att bandet i vår bandspelare endast var en halvtimme långt på vardera sidan, vilket gjorde att vi någonstans mitt i intervjun blev tvungna att byta sida. Ett annat problem är det faktum att vi valde att intervjua par, som sinsemellan kan ha diskuterat sina förväntningar inför intervjun, samt vilka eventuella frågeställningar som kunde dyka upp. Trots att vi innan intervjuerna endast informerat om syftet, kan de ovan nämnda aspekterna ändå ha medfört att vi fått liknande svar från paren.

En annan aspekt av att intervjua par är att de tre familjerättssekreterare som hjälpt oss med rekryteringen av informanter möjligtvis skulle kunna urskilja deras klienters uttalanden i texten. Vi är medvetna om detta och menar att problemet är svårt att undvika, men vi har försökt att i möjligaste mån presentera resultaten så att deras identitet inte ska kunna urskiljas. Vi menar dock, eftersom det endast gäller tre personer, att fördelarna och nyttan med studien ändå väger upp denna eventuella nackdel.

6.7 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

I all forskning är det viktigt att uppnå så hög validitet och reliabilitet som möjligt, för att få tillförlitliga resultat. Validitet innebär att vi så långt som det går försöker mäta det som vi har för avsikt att mäta, medan reliabiliteten säkrar studiens stabilitet och huruvida resultaten kan återges av andra undersökare vid andra tidpunkter och platser för studien (Elofsson, 2005; Kvale & Brinkmann, 2009).

Vi menar, att om en annan undersökare skulle genomföra samma slags studie som vår, skulle resultaten förmodligen bli annorlunda med tanke på att vi som människor är och tolkar olika. Dessutom skulle exakt samma slags studie aldrig kunna genomföras, eftersom kontexten hela tiden är föränderlig och fenomenet således aldrig konstant. För att ändå ge ett exempel från vår studie anser vi att den interna reliabiliteten kan ha stärkts, med tanke på att två av oss

transkriberade tillsammans och att vi därefter alla tre lyssnade igenom intervjuerna, vilket säkerställde att vi alla uppfattat inspelningen korrekt.

Validiteten i kvalitativ forskning är till stor del beroende av vilka intervjufrågor som ställs (Larsson, 2005). Eftersom vår intervjuguide baserats på studiens frågeställningar, anser vi att den innehöll relevanta frågor som täckte in det som vi ville få besvarat, vilket alltså stärker studiens validitet. Vi försökte även skapa en avslappnad intervjusituation för informanterna, för att de skulle känna förtroende för oss och våga öppna sig under intervjun. Detta medförde att männen gav oss detaljrika och utförliga beskrivningar av sina upplevelser och erfarenheter, som de kanske inte hade gjort om vi inte i förväg skapat denna trygga atmosfär.

Det faktum att vi var tre personer som genomförde studien medförde en slags undersökartriangulering. Vi var alla exempelvis närvarande under samtliga intervjuer. En annan form av triangulering är att vi i studien använt oss av olika teoretiska perspektiv; såväl sociologiska som poststrukturalistiska. Detta stärker, enligt Larsson (2005) både reliabiliteten och validiteten, eftersom vi belyser fenomenet ur flera olika aspekter.

Eftersom kvalitativa studier vanligen innehåller ett litet urval medför detta en begränsad möjlighet att generalisera sina resultat, ofta omöjlig. Detta har sin grund i att varje situation och undersökt fenomen är unik och således inte kan överföras från en kontext till en annan. Det är människor vi ämnar studera, inte statistiska objekt (Kvale och Brinkmann, 2009; Larsson, 2005).

7. Resultat

Syftet med vår uppsats var att undersöka hur män som lever i en samkönad relation, upplever eller har upplevt adoptionsprocessen samt hur deras längtan efter barn såg ut. Resultatet nedan bygger på de intervjuer som genomfördes med fem män, varav fyra hade partner. Nedan följer ett indelningsschema över våra huvud- och underteman.

Huvudtema	Undertema
Längtans många ansikten	Hur längtan sett ut
	Alternativa föräldraskap
	Möjlighet kontra hopplöshet
Lika barn leka bäst?	NIA och adoptionscentrum
	Familjerätten
	Föräldrautbildningen
	Närstående
Klient och/eller homosexuell?	Upplevelser av att bli utredd
	Särskiljande på grund av sexuell läggning

7.1 Hur beskriver männen sin längtan efter barn?

Under det här temat kommer informanternas längtan efter barn att beskrivas och de aspekter som kom att utkristallisera sig knutna till denna. Det handlar bland annat om hur deras tankegångar sett ut och hur de kom fram till beslutet att adoptera. Även deras känslor och tankar inför detta kommer att redovisas.

Längtans många ansikten

Längtan efter barn har alltid funnits hos informanterna, men att ta steget och bilda familj har inte för alla varit en självklarhet. För vissa har längtan påverkats av olika faktorer, medan längtan för andra har varit opåverkad. Informanterna har alla övervägt olika alternativ innan de tillslut bestämde sig för att adoptera. Den främsta anledningen till detta beslut var att man ville ha sitt eget barn och vara ensam vårdnadshavare. Informanterna beskrev en slags hopplöshet utifrån det faktum att det i dagsläget för dem inte är möjligt att adoptera. De flesta hade dock en tro och

en förhoppning om att det i framtiden skulle öppnas upp internationellt för samkönade par och ensamstående homosexuella.

Hur längtan sett ut

Informanterna uttryckte skilda beskrivningar av sin längtan efter barn och familjebildning. Hos dem som hade partner hade längtan oftast funnits långt innan relationen. Samtliga beskrev att de på något sätt alltid haft en längtan efter barn, antingen som en underliggande tanke eller som ett medvetet beslut, samtidigt som det framkom att denna uppstått i olika skeenden av deras liv. Längtan uppstod främst i tonåren, men det fanns även exempel på män som hade känt längtan ända sedan tio års ålder och andra exempel där längtan vuxit fram först när han inlett en relation. För en informant var det så att längtan till en början fanns som en följd av händelser i det förflutna som gjorde att han ville bevisa att man kunde behandla barn på ett gott sätt.

”Nä men alltså, det är ju en längtan eller en drift eller man vill ju bli förälder liksom och för mig har den startat ganska tidigt. Jag har alltid sagt att jag vill vara ung förälder och inte få barn för sent men det ser ju inte ut att bli så, men jag har alltid varit klar med att jag vill ha barn liksom”

Det framkom vidare att några av informanterna hade barn runt omkring sig i sin nära omgivning, till exempel syskonbarn eller elever, vilket gjorde att längtan blev ännu starkare efter egna barn. För många av informanterna var det trots deras längtan inte någon självklarhet att bilda familj. Vissa hade upplevt sorg över att inte kunna få barn, då de insett att de var homosexuella. Någon redogjorde för att han innan relationen kände att det var roligt med barn, men att det för hans egen del inte skulle bli möjligt och att han därför kunde tillfredsställa detta behov genom att vara nära andras, exempelvis syskonbarn. En annan informant uttryckte hur hans längtan hade påverkats av hur samhället då såg ut och hur synen på samkönat föräldraskap framställdes. Dessa tankar försvann dock när längtan uppstod igen och han insåg då att oron inte hade handlat om sexualiteten i sig, utan om vanlig föräldraoro.

”Jag hade ställt in mig på att det hade varit roligt med barn men det kommer inte kunna genomföras /.../ Jag hade tankebanan att om barnen bli skadade av att ha samkönade föräldrar, för det var liksom inte en självklarhet att det skulle bli barn utan det var en lust och längtan, men jag tänkte verkligen på fullt allvar att oj blir de skadade ja då kanske vi ska avstå”

Några informanter redogjorde för deras praktiska tankegångar gällande att skaffa barn. De var medvetna om att det antagligen skulle ta lång tid, vilket gjorde att man ville starta igång processen så snart som möjligt. På grund av yttre faktorer så hade deras längtan påverkats på olika sätt. För någon stärktes längtan när ändringen av lagen gick igenom, eftersom han nu kunde se ett konkret mål framför sig. Andra beskrev att deras längtan varit helt opåverkad av lagar och bestämmelser. Det framkom även att längtan efter barn hade svalnat när man prövat det som sågs som det minst omöjliga alternativet (adoption) och sedan fått beskedet om att det i dagsläget inte kunde förmedlas några barn till dem.

Alternativa föräldraskap

Informanterna har övervägt många olika alternativ när det gäller att bli föräldrar och de har vägt både för- och nackdelar mot varandra innan de fattat sitt beslut och inlett adoptionsprocessen. Det som framkom tydligt bland informanterna var viljan av att ha ett *eget* barn, oavsett om det var biologiskt eller adopterat. Ett av argumenten var att man då fick ha barnet på heltid och att man var friare om man exempelvis ville flytta till en annan stad. Flera berättade att om de skulle skaffa barn med andra, oavsett om det var med vänner eller andra lesbiska par, så var tanken på att tvingas ha delad vårdnad om barnet inget som de till en början önskade. De ville med andra ord inte att deras barn skulle vara ett ”skilsmässobarn” från början och tvingas dela på två familjer. Dessutom skulle detta innebära att de var rotade på en och samma plats under hela barnets uppväxt.

”Ja, för mig är det inte så noga att det är just biologiskt, men jag skulle vilja ha mitt barn. Om det sen är ett adoptivbarn, men att det är hos mig på heltid, alla dagar om året”

Ett annat alternativ som informanterna nämnde var möjligheten att bli familjehem åt ett eller flera barn. Detta var något som nästan alla kunde tänka sig, men det förknippades även med den osäkerhet som finns med detta alternativ, det vill säga om barnet skulle gå tillbaka till dess biologiska vårdnadshavare. Andra resonerade kring möjligheten att skaffa egna biologiska barn med hjälp av en surrogatmamma. Även om detta inte för närvarande är tillåtet i Sverige, så var det några som skulle kunna tänka sig detta alternativ, medan andra inte ansåg det som etiskt och moraliskt riktigt. Någon nämnde att, om man hade tillräckligt med pengar, så fanns det möjlighet att åka ner till Moldavien och ”köpa sig ett barn” genom att muta en domare där. Detta alternativ fanns dock inte på kartan för honom. Flertalet informanter talade om att de ville

att det skulle gå rätt och schysst till, oavsett vilken väg de sen valde. Flertalet informanter talade även om möjligheten att skaffa barn tillsammans med ett lesbiskt par. Det fanns dock tankar kring att detta eventuellt inte längre skulle vara möjligt, med tanke på att dessa kvinnor nu har möjligheten att inseminera sig i Danmark. Informanterna menade att detta alternativ därför blev alltmer sällsynt för homosexuella män som vill skaffa barn på biologisk väg. Ingen vill som sagt ha delad vårdnad från början, som någon uttryckte sig.

”Ja, det är ju i stort sett ingen som vill skaffa barn under premissen att man ska ha delad vårdnad från början och nu när de får lov att göra det själva [inseminera sig] så behövs ju inte vi längre”

Det förekom att informanterna hade undersökt möjligheterna till adoption i andra länder, som exempelvis USA och Sydafrika, då man visste att några delstater var öppna för samkönad adoption. Detta tog dock stopp när de insåg att länderna enbart adopterade ut nationellt och inte till utlandet. Alla informanter kom alltså fram till beslutet om att försöka adoptera från Sverige, någon såg till och med detta som sitt enda alternativ, någon annan som det minst omöjliga. Informanterna kunde dock se svårigheter även med detta. De menade att det var en komplicerad process som ställde höga krav på dem som föräldrar och att det fanns många funderingar kring hur barnet skulle bli bemött till följd av sitt utseende. Adoption blev för samtliga informanter ett förstahandsalternativ på grund av man alltså ville ha ett eget barn som hela tiden befann sig hos dem, även om inte det gick att ordna på naturlig väg.

”Jag ville att det skulle vara en stabil miljö och det skulle bara framförallt vara mitt barn och hela tiden mitt barn så att då föll lite grann de två alternativen och så blev det adoption kvar och så visste jag som sagt tillåtet att pröva så då testar jag det”.

Möjlighet kontra hopplöshet

Detta tema rör både hur informanterna ser på sin möjlighet att kunna adoptera, men även hopplösheten kring att de kanske aldrig kommer att kunna få ett barn genom just adoption. Alla informanter såg det just nu som en omöjlighet att kunna få ett adoptivbarn från utlandet. Vissa beskrev det som becksvalt, andra som obefintligt. Ett par informanter menade att anledningen till detta var att man var tvungen att gå via en svensk adoptionsorganisation medan andra tänkte att man borde genomföra studier kring hur lagstiftningen efterföljs samt göra en utvärdering av denna, innan några förändringar kunde väntas ske. Det skulle dessutom krävas att

folk blev förbannade och att de för den politiska frågan framåt. De flesta trodde dock att det skulle bli möjligt för samkönade par att adoptera i framtiden, men att det förmodligen skulle dröja innan givarländerna öppnade upp för samkönade adoptivföräldrar. Många informanter såg med andra ord en väldigt lång väntan framför sig. Någon menade att Sverige borde föregå med gott exempel och börja adoptera ut svenska barn till samkönade par, istället för att placera dem i familjehem till dess att de fyller arton. Han menade att andra länder annars kunde ha som argument att ”varför ska vi adoptera ut till era samkönade när ni inte gör det själva?”.

Vissa informanter kunde redogöra för olika strategier de hade för att hantera hopplösheten. Någon beskrev en slags grundfilosofi som sa att man måste försöka så gott det går, men att det någonstans måste finnas en punkt där man kommer fram till att det inte går längre och att man då måste acceptera detta. Han hade inpräntat detta i sig själv för sin egen personlighets skull, som han beskrev det, och menade att om man bara fokuserade på barn hela tiden så kunde sorgen över att det inte blev något bli för stor.

”Det är liksom någon slags livs... grundfilosofi jag har, att man måste göra så mycket man kan men det måste också finnas ett stopp. Alltså någonstans, får vi inga barn så måste vi acceptera det, alla kan inte få barn. Då så kommer vi ha ett bra liv i alla fall och det... Sen blir det en sorg i att inte få några barn men det... That's it liksom”.

Någon kände att ovissheten om man skulle få ett barn eller inte gjorde att han inte vågade skapa för höga förväntningar och att han därför reserverade sig inför detta.

”Man kanske inte liksom hänger sig fullt ut åt den förhoppningen kanske. Jag brukar vara som person lite sådan att jag reserverar mig alltid lite, jag lämnar alltid visst utrymme till att det inte blir som jag har tänkt eller hoppats eller så, så att jag inte blir hundra procent besviken”

Trots svårigheterna och hopplösheten kring att kanske aldrig kunna få ett barn genom adoption, så genomsyrades deras berättelser av en tro på sig själva och tron på att de faktiskt skulle bli jättebra föräldrar. Längtan efter barn fanns fortfarande där, oavsett om det skulle få ett eller inte. Vissa informanter beskrev att de ändå var ganska förberedda på hur det skulle gå och att de ändå var nöjda med att ha genomgått adoptionsprocessen och ”satt lite press på systemet”, som en informant beskrev det.

7.2 Hur beskriver männen bemötande och reaktioner från omgivningen och inblandande professionella gällande deras önskan om att få adoptera?

Nedan kommer informanternas berättelser om och upplevelser kring mötet med de människor de under adoptionsprocessen kommit i kontakt med att beskrivas. Det handlar således om det bemötande och de reaktioner de fått i samband med sitt val av familjebildning.

Lika barn leka bäst?

Det framkom att informanterna upplevde olika slags bemötande, beroende på var i processen de befann sig. Samtliga hade blivit bemötta på ett oprofessionellt sätt av bland annat NIA (Nämnden för Internationella Adoptioner, nuvarande MIA) och adoptionsorganisationerna, samtidigt som alla enbart hade fått bra respons och stöd från sina närmast anhöriga. Från familjerätten och föräldrautbildningen skilde sig beskrivningarna något då de hade stött på både positivt och negativt bemötande därifrån.

Flertalet informanter kunde tydligt förklara på vilket sätt de ville bli bemötta av professionella, oftast som en följd av hur man faktiskt hade blivit bemött. Den första kontakten var mycket viktig. De ville främst av allt ha ett trevligt bemötande, som inkluderade förståelse och ärlighet, samt att de professionella var väl pålästa. De ville inte att de skulle tycka synd om dem, men samtidigt förstå situationen och att det är en känslig process de går igenom. De ska vara professionella och sakliga, men samtidigt kunna visa att de inte bara är tjänstemän. De ska vara tydliga med att det kanske kommer bli svårt, men ändå förstå att man vill ha ett barn och därför göra det bästa, eller så mycket som går. De ska helt enkelt möta personen utifrån dennes perspektiv och behov.

”Att man möts av en väldigt stor respekt, framför allt när det gäller de här sakerna som längtan av barn, och kanske att man känner hopplöshet eller ovisshet ehh... Jag tycker att det är viktigt att som professionell, vad man än säger, att det man säger är sant och ehh, att man inte heller chansar. För det leder till mycket falska förhoppningar”

NIA och adoptionsorganisationer

Ett fåtal informanter hade varit i kontakt med det som då hette NIA och samtliga beskrev bemötandet som dåligt och fyrkantigt. Det framkom att någon hade blivit uppmuntrad att starta en egen adoptionsorganisation och att det känts som att de varit fientligt inställda till att samkönade par över huvud taget skulle få adoptera. Bemötandet var enligt dessa informanter

trubbigt, avvisande och oförstående och de beskrev att NIA visat ett totalt ointresse för den situation de befann sig i och att de antagligen var helt befriade från egna känslor.

”När man är sårbar som man ändå är mitt uppe i det här att, oj, ska man... Man kanske kommer lyckas att bli förälder, som är en sådan stor grej, då tar det ganska hårt med sådana små nyanser, men man känner ju ehh... Man känner av det ganska fort i en kontakt om det är ett ointresse”.

När det gäller adoptionsorganisationerna så hade samtliga informanter varit i kontakt med minst en sådan. Vanligast var att man kontaktat Adoptionscentrum eftersom den är störst och att man därför trodde att de hade störst möjlighet att hjälpa dem. Även här hade informanterna dock stött på både ifrågasättanden och ointresse. De beskrev att de inte varit speciellt tillmötesgående då de förklarade sitt ärende och att de helst tyckt att de skulle vända sig någon annanstans. Adoptionscentrum hade, enligt informanterna, berättat att de aldrig tänkt hjälpa till med att adoptera barn till homosexuella och att de överlag skött kontakterna på ett mycket klumpigt sätt.

”Ehh, jag menar så här att när, när saker sköts lite klumpigt så (skratt) är det inte bra, utan det här, det är ju en ömtålig process, man måste ha koll på att det är en ömtålig process. Ehh, har man inte det, då tycker jag inte att man ska arbeta med adoptioner”.

Bland informanternas utsagor fanns många exempel på hur de blivit bemötta av Adoptionscentrum. Efter att någon ställt åtskilliga frågor på organisationens hemsida utan svar ringde han upp dem och de förklarade då att det antagligen bara blivit en miss i systemet. Då han åter ställde frågan fick han ett kort svar som endast bestod i att Adoptionscentrum inte hade någon kontakt med länder som adopterar ut till samkönade par eller homosexuella. Ett annat exempel liknar det som ovan nämndes kring det som informanterna betraktade som ett oprofessionellt förslag från NIA om att samkönade par borde bilda en egen adoptionsorganisation för att komma tillrätta med problemet. Denna gång var det Adoptionscentrum som föreslog att de sökande, efter medgivandet, skulle skicka brev till alla Sveriges kommuner i hopp om att eventuellt få ett svenskt barn. Ett tredje exempel framkom då en av informanterna beskrev sin väntan på besked från Adoptionscentrum kring möjligheterna att adoptera genom dem. Förväntningen var att han skulle få komma dit och tala med dem ”in real life”, men blev istället endast uppringd under arbetstid på mobilen för att få ett kort och enkelt svar; att de inte kunde hjälpa honom.

”Alltså, det kan man ju bli irriterad på om man vill men att man ringer på mobiltelefonen liksom när jag jobbar, det tycker jag känns lite... Med ett sådant besked, det tycker jag känns lite slarvigt hanterat”

Åsikterna kring Adoptionscentrums bemötande var många. De flesta tyckte att de kom för lätt undan genom att hänvisa till andra instanser eller peka på det faktum att deras samarbetspartners helt enkelt inte accepterar samkönade sökande, vilket gjorde att de blev tvungna att förhålla sig till detta. Informanterna menade att Adoptionscentrum därmed lade hela ansvaret på utlandet och att de inte ansträngde sig det minsta för att förbättra situationen eller göra det möjligt för dem. Några informanter talade om att Adoptionscentrum tvingades dölja sitt ointresse, bland annat genom att hänvisa till utlandet, eftersom det handlar om tjänstemän som måste fullfölja sitt uppdrag. Många förstod dock att den person de haft kontakt med på organisationen inte alls tyckt att det var en bra idé för dem att försöka adoptera, men att han eller hon inte kunnat säga detta högt.

Det enda positiva som, utifrån informanternas berättelser, kunde sammankopplas med Adoptionscentrum var att de i alla fall varit ärliga med att det förmodligen inte var någon idé för dem att betala medlemsavgift, eftersom de ändå inte skulle kunna hjälpa dem. Vad som bör tilläggas är att detta svar inte gavs till någon av informanterna, utan till en av lärarna på föräldrautbildningen. Informanterna hade med andra ord inga som helst direkta upplevelser av positivt bemötande från Adoptionscentrum. Ett fåtal informanter hade dock haft kontakt med en annan, mindre adoptionsorganisation, där bemötandet varit bättre. Där hade personalen åtminstone varit positivt inställda och till och med rest ner till olika länder för att försöka öppna upp möjligheterna för samkönade. Trots att responsen från utlandet varit negativt, så beskrev ändå informanterna bemötandet som äkta och engagerat.

Familjerätten

Eftersom alla våra informanter ansökt om adoption, så har också alla varit i kontakt med familjerätten i och med den medgivandeutredning som krävs. Det framkom att bemötandet härifrån sett olika ut, men att de flesta ändå hade upplevt dessa kontakter positivt. Nästan alla tyckte att familjerättssekreterarna varit vänliga, positiva, duktiga och ärliga samt att det funnits en känsla av värme och medmänsklighet. Många beskrev att det kändes som att de verkligen ansträngde sig och att de ville dem väl; att de stod på deras sida helt enkelt. Andra beskrev att de snabbt hade fått ett förtroende för dem och att det kändes lättsamt och bra att tala med dem efter att de förstått att de faktiskt var helt ”normala” människor.

”Det fanns en välvilja /.../ och vi behövde inte oro oss för att de skulle komma med några privata ställningstaganden emot oss”

Det framkom att ett flertal informanter tyckte att familjerättssekreterarna hade varit väldigt avslappnade, vilket medförde att många av de tankar man haft innan utredningen släppte och att man då kände sig lugnare. De hade bland annat förklarat att hembesöket, som en del av informanterna hade uttryckt nervositet inför, inte alls skulle handla om hur välstädat det var eller om de hade nybakta bullar när de kom, utan hur det sociala sammanhanget de befann sig i såg ut. Informanterna menade att de kände sig ”normala” när de besökte familjerätten och att sekreterarna inte tyckte att det var någonting konstigt att de ville adoptera och få ett medgivande.

Det flesta beskrev alltså kontakten med dem på familjerätten som positiv, men det fanns också dem som hade upplevt ett negativt bemötande från familjerättssekreterarna. Där detta hade skett, beskrev informanterna att det främst var den allra första kontakten eller mötet med deras familjerättssekreterare som hade gett upphov till konstig eller negativ stämning. Någon hade blivit ifrågasatt gällande beslutet att försöka adoptera då möjligheterna, enligt familjerättssekreteraren, var väldigt begränsade eller näst intill omöjliga. Detta första bemötande ledde till att informanten inte längre kände sig välkommen och det kom att dröja flera månader innan nästa kontakt togs. Samma slags bemötande kunde urskiljas ur en annan informants berättelse:

”När vi ringde till familjerätten så hon sekreteraren som svarade, vem det nu var som svarade, ifrågasatte oss varför vi ens ville göra detta och hon tyckte att det var en onödig sak, för att detta är ju bara något som kommer ske i teorin för oss /.../ Vill ni göra detta ändå så är det upp till er, blanketterna finns på internet att trycka ut, typ”.

Andra exempel som framkom var att några informanter hade upplevt familjerättssekreterarna som okunniga. De hade förväntat sig att få de flesta av sina frågor besvarade, men möttes istället av en okunskap på området och, till följd av detta, påhittade svar. Ett exempel på denna okunnighet var att informanterna fick förslag på länder som familjerättssekreterarna menade var öppna för samkönade adoptivföräldrar, trots att informanterna uppgav att de redan kollat upp hur läget såg ut och att de funnit att några sådana länder för närvarande inte existerade. Då informanterna gick därifrån med en förhoppning om att de eventuellt kunde ha missat en så viktig detalj blev de återigen nedtryckta då det klart och tydligt framgick att deras teori stämde.

Den brist på kunskap som informanterna möttes av gjorde att deras förtroenden för sekreterarna kom att minska, då de hade getts falska förhoppningar och inte längre kände att de kunde ta deras ord på allvar.

”Jag tycker ändå överlag att bemötandet med de professionella har varit ganska bra, men inte så bra som jag hade hoppats /.../ Att de faktiskt skulle veta lite, alltså i alla aspekter, att de vet vad de pratar om eller att de då inte försöker att veta vad de pratar om”

De ovan nämnda exemplen belyser alltså endast vad informanterna upplevde och kände kring den allra första kontakten. Vid det andra mötet blev kontakten oftast mycket bättre och relationen kom att utvecklas till att bli både stark och professionell. Informanterna kände då att deras familjerättssekreterare stod på deras sida och att de verkligen ville göra det här för deras skull, även om alla inblandade parter var medvetna om att det skulle bli svårt.

Föräldrautbildningen

Samtliga informanter kunde redogöra för hur de upplevt kontakten med läraren och de andra ”eleverna” på den obligatoriska föräldrautbildningen. Alla informanter hade positiva upplevelser att dela med sig av. De tyckte att utbildningen var bra och att de fått bra bemötande från läraren; vissa informanter tillade att det aldrig känts som att hon hade haft något problem med att de var av samma kön och att hon uppfattades som ”fullständigt fördomsbefriad”. Det fanns exempel på att informanterna genomgått föräldrautbildningen på olika sätt; vissa hade haft den över telefon medan andra endast gick tillsammans med ensamstående. Oavsett hur den genomförts, hade upplevelsen av den varit positiv. Någon enstaka hade dock haft förväntningar om att utbildningen skulle vara meningslös, andra var oroliga över att behöva sitta och försvara sig som samkönade, men inga av förväntningarna blev uppfyllda och de blev bemötta som vilka andra par som helst.

Det fanns ingen som hade upplevt ett negativt bemötande, varken från lärarna eller eleverna. Dock fanns det några enstaka negativa tankar kring att läraren inte alltid hade kunnat svara på deras frågor, som rörde bland annat regler och andra praktiska saker. De menade att läraren borde ha varit mer förberedd efter så många år på utbildningen, och att det då kändes som slöseri med tid att genomgå denna.

”Det kändes som att de kunde haft lite mer på fötterna”

Flertalet informanter tyckte att det som varit mest givande med utbildningen var dels att man fick träffa personer som befann sig i samma situation som dem, dels att det gavs möjlighet att tala om och diskutera kring värderingar och känslor samt att sätta ord på dessa. Även om deltagarna var där utifrån olika förutsättningar så kunde de ändå få prata med någon som förstod dem och flertalet informanter beskrev att det blev en bra stämning i gruppen och ett öppet klimat för diskussioner. Ett ämne som kom upp var relationen mellan barn och föräldrar, ett annat tema som berördes var rasism. Detta uppfattades som värdefullt eftersom man, enligt vissa, fick utveckla sitt medvetande kring sina värderingar.

”Alla värderingsövningar och diskussioner liksom, visst har ju det öppnat så här... en syn på olika saker och ting, men framförallt är det ju det som gett en någonting med att gå den utbildningen”

Närstående

Vad som klart framgick var att samtliga informanter endast fått positiva reaktioner från deras närmaste omgivning; familj, vänner och arbetskamrater. De flesta hade varit helt öppna med sitt beslut om att adoptera, medan andra höll det inom den närmsta kretsen. De som fått reda på det, oavsett om det var familj eller vänner har tyckt att det varit ett jätteroligt och spännande beslut och stödet hade varit stort på alla plan. Det har varit klackarna i taket och gratulationer, som en informant uttryckte sig. Många familjemedlemmar hade, enligt informanterna, uttryckt en slags bekräftelse på att de ansåg det vara en självklarhet att även de skulle ha barn.

”Alltså min familj som har sett min relation med mina syskonbarn har ju bekräftat att ehh... Ja, men det är väl klart att du ska ha barn liksom och tyckt att det varit ett modigt och bra steg liksom och stått på min sida”

Informanterna har inte stött på något ifrågasättande från sina närstående, tvärtom har de flesta kommit med kommentarer om hur bra pappor de kommer att bli och hur kul det är att de äntligen ska bli föräldrar. Någon enstaka informant beskrev att stödet från vänner var otroligt stort och att en vän till och med erbjöd sig att ställa upp med det ekonomiska om det behövdes. Även andra informanter berättade att deras vänner erbjudit att hjälpa till på olika sätt.

De flesta beskrev att stödet sett likadant ut hela tiden, men menade att de diskuterat mer och fått mer frågor och uppmärksamhet sedan de inlett adoptionsprocessen. Efter att vissa av informanterna fått sitt medgivande, blev de också mer öppna och kunde tala mer fritt om det, även med utomstående. Det framkom exempel på stöd från heterosexuella vänner, som kämpat

med barnlöshet, vilket gjorde att de fick en öppnare relation och kunde prata med varandra om sin situation. Det förekom också att även nya kontakter och bekantskaper, på exempelvis arbetsplatsen, uttryckt ett spontant stöd.

”Jag tror att det positiva bemötandet är ett stöd då, ett mer liksom passivt stöd från omgivningen att de... att man vet om att de stöttar en och tycker att det är klart att vi ska få adoptera också”

Slutligen framkom även, att trots att man fått ett bra stöd och positiva reaktioner gällande sitt beslut att adoptera, så förekom det bland informanterna att man själv inte hade sökt något stöd från andra än sin partner, eftersom man inte känt ett behov av detta. Detta var, enligt vissa, något som de enbart hade tillsammans med sin partner.

7.3 Hur känner männen kring utredningen som krävs för att kunna bli föräldrar?

Vårt tredje och sista tema handlar om upplevelser, åsikter och känslor kring den utredning som vissa vid tidpunkten för intervjun genomgått och som för andra även var aktuell just då.

Klient och/eller homosexuell?

Något som det diskuterades mycket kring var hur man kände och hade känt inför att bli utredd och granskad och det framkom att männen hade skilda upplevelser kring exempelvis första mötet med familjerätten, hembesöket och då beslutet skulle upp i nämnden. Det positiva med utredningen var enligt informanterna att man faktiskt gör en utredning av de sökande då de påpekade att alla inte är lämpade som föräldrar. Det som upplevdes som svårt eller jobbigt var dock att behöva bli granskad och få ett medgivande på papper om att man ”duger” som förälder. Det beskrev många som en känslomässig process. Samtliga hade dock förståelse för att detta var något som måste göras för att kunna garantera att barnet får goda föräldrar.

Informanterna beskrev att de känt sig annorlunda bemötta och behandlade på grund av sin sexuella läggning någon gång under adoptionsprocessen, men att det inte alltid behövde vara negativt. Alla var medvetna om att deras försök att adoptera var en normavvikelse från de par som vanligtvis ansöker om adoption, och de beskrev att de därför hade blivit förvånade om de inte hade blivit annorlunda bemötta. En tydligt framkommande åsikt var att de alla tyckte att lagen behövdes ses över eftersom den i praktiken inte fungerar och att systemet inte alltid fanns med dem från myndigheternas sida.

Upplevelser av att bli utredd

Upplevelserna av att bli utredd var något som skilde sig en hel del mellan våra informanter. Det som var gemensamt för alla var dock den nervositet de kände inför utredningen, främst inför hembesöket, vilken uttrycktes på olika sätt. Vissa städade mycket noggrant för att allt skulle se bra ut, andra var oroliga över att deras lägenhet inte var stor nog eller att de inte tjänade tillräckligt med pengar. Det fanns även dem som var uppspelta och främst hade tankarna på det faktum att de skulle bli godkända av någon. Det förekom dock att informanterna tyckte att hembesöket var eller skulle bli både intressant och spännande. En del informanter uttryckte även nervositet inför att beslutet skulle upp i nämnden, eftersom de då skulle upp och ”visas”. För vissa var det viktigt att få vara med så att politikerna innan beslutet fattades kunde få se vilka de sökande egentligen var.

”Jag tror det är bra, som ett komplement när de [socialnämnden] ska ta ställning till något, så är man inte bara... ett papper utan man är där som riktig fysisk person”

”Och då kan man ju tycka så här att ja varför ska man upp och granskas av fem eller sju politiker för det var ju lite grann... Jag kände lite grann att jaha, nu ska jag upp där som nån panelhöna och så ska dom sitta och titta på mig”

De flesta informanter hade från början inte så stor kunskap kring utredningen och hur det praktiskt skulle gå till att få ett medgivande. Några hade dock tagit del av litteratur om adoption i allmänhet. Dessutom berättade två informanter att de medverkat i en samtalsgrupp, där tankar kring samkönat föräldraskap hade kunnat utbytas. Flertalet informanter hade föreställningar kring vad som skulle ske och förväntade sig att utredningen skulle innehålla många personliga samtal. De förväntade sig att familjerättssekreterarna eventuellt skulle ifrågasätta dem och ställa en mängd kritiska frågor och att det skulle kännas konstigt att sitta och berätta saker om sitt liv som man kanske inte ens berättar för sina närmaste vänner. Samtliga förstod ändå syftet med att behöva bli granskad och tyckte att det var bra att man blev noggrant utredd, då de menade att alla människor kanske inte är lämpliga som föräldrar. Många förklarade detta med att barnen som kommer som adoptivbarn redan är utsatta och att de måste garanteras en bra plats att växa upp på.

”Alltså nånstans, det är ju en anspänning naturligtvis, alltså. Jag satt inte riktigt tillbakalutad som jag gör här i soffan. Men hur jag kände känslomässigt? Liten lätt känsla av utsatthet var det väl tror jag”.

Det framkom även att några av informanterna kände sig positiva inför utredningen och menade att den väckte medvetande inom en om sina egna värderingar. Några hade gått in med tanken om att ”det här är jag och sådan här är jag som person” och förlitade sig på att det helt enkelt skulle gå bra, så länge de var sig själva. De flesta hade svårt att se framför sig varför de skulle få ett avslag, något som för dem kändes väldigt avlägset. Tankar fanns alltså kring att det förmodligen inte skulle bli några problem för dem att få ett medgivande, eftersom de visste att de var bra människor och att de skulle bli bra föräldrar. Någon hade till och med föreställningen om att det förmodligen var som ett ”paradis” att komma hem till dem, i jämförelse med många andra familjer. De var därför inte så nervösa inför vad familjerättssekreterarna skulle tycka om dem som just föräldrar, men de ville samtidigt visa upp sin bästa sida.

Många uttryckte dock att det ju naturligtvis var jobbigt att gå igenom en utredning då de menar att det handlar om ett ojämnt maktförhållande där syftet är att bli granskad för att sedan bli talad om för om man duger som förälder eller inte. Någon beskrev det som en konstig känsla samtidigt som det kändes lite befriande. Vissa tyckte varken det var integritetskränkande, svårt eller jobbigt att prata om och redovisa sig själv in i minsta detalj. Några var vana vid att prata om sig själva och andra menade att de kände sig avslappnade inför det. En annan tanke var att oavsett hur man kände inför det, så var det något som tvunget måste göras. Trots att de uttryckte dessa positiva aspekter framkom det ändå att utredningen också hade sina baksidor vilket speglas i nedanstående citat.

”Alltså, vem skulle säga att det var positivt liksom, det är ju det här att man ska vända ut och in på sig själv och svara på massa personliga frågor och jag... Det är ju mer att man står ut tycker jag”.

”Det handlar ju om väldigt privata saker /.../ man sitter med människor man aldrig någonsin har träffat förut och berättar saker som man kanske inte ens säger till några av sina närmsta vänner. Och det är en väldigt konstig känsla ehh, lite befriande och ändå lite, ja konstigt på samma gång”

Det fanns en del åsikter kring hur adoptionsförfarandet gick till. De flesta tyckte att vi i Sverige hade ett bra förfarande, men att lagen kändes lite som en ”papperstiger”, som en informant

uttryckte det. Med detta menade han att lagen inte fungerar och att den lika gärna kunde tas bort, med tanke på att det enda resultat som frambringas är en massa utredningsdokument; med andra ord inga barn. En annan negativ inställning var att människor idag skaffar barn ”hit och dit”, men att de som inte kan få barn på naturlig väg måste granskas in i sömmarna och att man då gör det ännu svårare eller jobbigare för dem. Det kändes lite dubbelt, enligt vissa informanter. Dessutom förekom det åsikter kring det faktum att referenterna tvunget måste ha barn för att de som ansöker om adoption ska observeras tillsammans med dessa barn. Man tyckte att det istället borde ligga mer fokus på referenterna i sig, det vill säga föräldrarna, och huruvida de är pålitliga eller inte. Samtidigt fanns som sagt åsikter om att det självklart måste kollas upp vilka de tilltänkta föräldrarna är och se till att de är väl lämpade att ta emot ett adoptivbarn. Det fanns också en förståelse för att det fanns saker som de såklart var tvungna att fråga om och att de naturligtvis måste komma hem för att se hur de hade det. De flesta informanterna beskrev för övrigt att familjerättssekreterarna hade ställt helt relevanta och neutrala frågor.

Särskiljande på grund av sexuell läggning

Flertalet av våra informanter sade sig ha upplevt ett annorlunda bemötande någonstans under adoptionsprocessen vilket enligt dem, berodde på deras sexuella läggning. Många beskrev även att deras tankegångar och känslor förmodligen skulle sett annorlunda ut om de varit av olika kön eller heterosexuella och ansökt om adoption. En del menade att om de hade varit olikkönade hade de ju bara blivit prövade utifrån deras lämplighet att bli föräldrar som en man och en kvinna, medan det nu kändes som att de var tvungna att visa att de kunde vara ännu bättre föräldrar för att visa att de var lika lämpade som de heterosexuella paren. Någon uttryckte också en tanke om hur man som homosexuell man skulle behöva uppträda för att det samkönade föräldraskapet skulle bli accepterat i samhället.

”Det känns ju lite som att ja, men vi måste ju vara ett snäppet bättre par eller människor på något sätt /.../ För att bli accepterade i samhället så måste ju, vi kan inte hålla på liksom skilja oss och liksom... Så att motståndarna ska kunna säga: Ja, titta på de där bögar, de kan inte ens hålla ihop och ”det vet man väl hur bögar är liksom”. De bara knullar runt och sådär, de kan inte vara trofasta och de kan inte leva i vanliga normala äktenskap liksom”

En annan tanke som framkom var att om de hade varit ett olikkönat par eller heterosexuella så hade de förmodligen tänkt mer på vad som skulle ske efter medgivandet, eftersom de då hade kunnat komma igång på riktigt med sitt försök att adoptera. Då hade det ju bara varit att ta nästa

steg, ställa in sig på och känna sig trygg med att det verkligen kommer att resultera i ett barn. Några beskrev att det då endast hade varit längtan efter ett barn som drev och att man endast hade fokuserat på det. Nu är det istället frågan om de ens kommer bli möjlighet som är i fokus och det blir mer ett ”politiskt statement” man gör.

”Då hade man kunnat se att, ja men vi blev åtminstone godkända, så vet vi att ja här och här finns det några möjligheter, då vet man att det hade kunnat komma igång. Nu är det mer ovisst så”

Många trodde att det fanns en skillnad i hur man bemötte samkönade respektive olikkönade par i familjerätten, men att detta inte endast behövde vara negativt. Vissa informanter beskrev att de till och med var fullständigt övertygade om att man blev annorlunda behandlad som samkönade eller homosexuella. Det är ju ändå, som någon beskrev det, en ”normavvikelse” att vara homosexuell i samhället och då är det klart att det blir ett annorlunda förhållningssätt innan det blir mer förekommande. En del menade att rädslan för det ”okända” var det som gjorde att människor blev rasister eller hade svårt för två föräldrar av samma kön. Även om de tyckte att de var normala som människor, var de ju ändå på något sätt unika, eftersom det inte är så vanligt att homosexuella män ansöker om adoption. Flertalet informanter beskrev att de skulle blivit förvånade om de inte hade blivit annorlunda behandlad – för det blir man ju som samkönat par.

”Jag tycker att vi är ganska normala... för att vara oss då /.../ Ett samkönat par är ju inte, och den familjen vi vill bygga med barn, är ju inte den typiska kärnfamiljen /.../ Just att vi är unika på så sätt att vi är ett samkönat par som ansöker om adoption”

En tanke som framkom var det faktum att samkönade par som idag ansöker om adoption inte är många eller att det som sagt inte är vanligt kanske gör det mer intressant och spännande för familjerättssekreterarna att handlägga dessa par än ”de gamla vanliga hetero-paren”. Detta kunde, enligt någon, bli extra gynnsamt för dem, utifall att chefen väljer ut de sekreterare som är välvilligt inställda till att låta samkönade få adoptera, handlägga deras ärenden. Om de däremot stötte på någon som var negativt inställd, kunde detta innebära att de också blev sämre behandlade. De trodde med andra ord att det spelade stor roll med vilken utredare de fick.

Trots att nästan alla trodde att de blev annorlunda behandlade på grund av sin sexuella läggning så var det för många dock oklart vad detta bemötande eller behandlande bestod i. De menade att de ju hade samma riktlinjer att gå efter som med de olikkönade paren, men ett fåtal

beskrev ändå att det antagligen innebar att familjerättssekreterarna ställde annorlunda frågor till dem, exempelvis hur det såg ut med deras nätverk, möjligheten för kvinnliga förebilder och så vidare. Dessutom hade någon fått frågan om det, för honom, fanns några eventuella svårigheter med att vara homosexuell förälder jämfört med en heterosexuell.

Det fanns även en uppfattning om man som man skulle bli granskad hårdare på grund av att det finns en slags negativ stämpel när det gäller just män och barn och misstankar om att de eventuellt skulle vara pedofiler. Informanterna menade att detta kanske var något som man hade i bakhuvudet och tänkte på innan de gav sina svar till familjerättssekreterarna, utifall att de skulle syna dem mer noggrant på grund av deras sexuella läggning. Något som hängde ihop med detta var den diskussion som uppkom kring hur svårt det skulle vara för just ensamstående homosexuella män att adoptera, svårare än för både ensamstående lesbiska kvinnor eller ensamstående män.

"Alltså, man vet ju inte vad de tänker när vi har gått eller vad de pratar om när vi inte är där"

"Som ensamstående kvinna så finns det viss möjlighet och som ensamstående man så finns det mindre, men ändå en viss möjlighet, men som ensamstående homosexuell man så är det i princip kört och det handlar helt enkelt om att man är öppen med sin läggning och som par tror jag inte att det är någon skillnad".

Det hade förekommit att familjerättssekreteraren hade kommit med kommentarer om att det var dumt att avslöja sin sexuella läggning, med tanke på att det fortfarande hade funnits en chans om man försökt adoptera som ensamstående. Detta var dock något som någon kände sig obekvämt med, att behöva ljuga om sig själv för att få chansen att bli förälder. Detta fanns inte ens som ett alternativ för honom. De direkta upplevelser av särskiljande behandling som informanterna kunde redogöra för var främst kopplade till deras kontakt med adoptionsorganisationerna, i första hand Adoptionscentrum (som vi ovan nämnt). Deras bemötande hade gett upphov till tankar om att de inte ens borde få handlägga adoptioner från andra länder om de inte kunde säkerställa att alla hade den möjligheten. När det gäller lagstiftningen i allmänhet var flertalet informanter av den tanken att den helt enkelt inte fungerade i praktiken och således inte betydde någonting. De tyckte att det var en mänsklig rättighet att bli behandlad som alla andra, oavsett sexuell läggning. Lagen var, enligt de flesta, bra eftersom den är öppen för att samkönade ska få adoptera, men samtidigt så tar det ju stopp

efter medgivandet. Många tyckte att bestämmelserna nog behövde ses över, eftersom det i dagsläget var praktiskt omöjligt för dem att kunna adoptera, trots att de enligt lagen är berättigade till detta. En av de mer uttalande åsikterna var att problemet låg i att man är tvungen att adoptera genom en svensk adoptionsorganisation, som främst har kontakt med katolska organisationer i andra länder. Detta hindrar dem som själva vill ta kontakt med utländska organisationer för att få hjälp. Lagen var enligt många därför en ”halvdan bestämmelse”.

”Man ger lite dubbla budskap faktiskt om man får... man får gå nästan hela vägen men ändå inte hela vägen fram”

Även om informanterna hade en del konkreta exempel på då de upplevt sig annorlunda behandlad framkom också en del tankar kring hur de känt sig i vissa situationer. Någon berättade exempelvis att eleverna på föräldrautbildningen hade talat om sin oro och ångest över att de kanske blev tvungna att vänta mellan ett och tre år innan det dök upp något barn för dem. Informanten beskrev att han då känt det som än mer ovisst och ”nattsvar” eftersom han var medveten om att han eventuellt skulle hinna förnya medgivandet flera gånger innan det ens fanns några länder för honom att adoptera ifrån. Ett annat exempel som kunde urskiljas var att ett fåtal informanter känt sig obekväma med de frågeformulär och blanketter som fanns på familjerätten, i och med att de flesta var riktade till heterosexuella par och inte alls var anpassade för samkönade par eller ensamstående män. De var uppdaterade och gammaldags samt saknade neutralitet. Följderna av de bemötande de fick, blev bland annat att ett fåtal av informanterna inte ville gå ut öppet med sitt beslut om att adoptera, utan istället behöll det för sig själva. Någon enstaka beskrev också att det varit mycket känslomässigt svårare att vara öppen med adoptionsbeslutet än sin sexuella läggning, just på grund av hur de från olika håll hade blivit behandlade. De kände helt enkelt att de inte hade systemet med sig, från myndigheternas sida.

”Så jag vågade inte gå ut i tidningar och liksom vara öppen på det viset ehh, som... Som jag kan vara med min homosexualitet, den kan man ju ehh, visa på rapport eller vad som helst i en intervju. Men det här med adoption tror jag var lite... känsligare”

8. Diskussion

I denna diskussion kommer vårt vetenskapsteoretiska förhållningssätt till användning, då vi utifrån det hermeneutiska perspektivet försöker tolka innebörden i informanternas utsagor, med hjälp av våra valda teorier och begrepp. Utifrån vad som Larsson (2005) beskrivit om den så kallade ”hermeneutiska cirkeln” kommer då delarna (undertemana) att tolkas mot helheten (huvudtemana) som i sin tur återigen kopplas till och kan påverka eller förändra innebörden av de olika undertemana. Det sker alltså en växelvis tolkningsprocess mellan delar och helhet, där man försöker förstå deras relation till varandra. Denna process skulle kunna pågå i evigheter, men avslutas i praktiken då man kommit fram till en mening som man anser rimlig och som är fri från motsägelser. Denna tolkningsprincip gör det möjligt att få en allt djupare förståelse av vad informanterna egentligen menar (Kvale, 1997).

8.1 Hur beskriver männen sin längtan efter barn?

Våra informanter övervägde, som sagt flera olika alternativ för att kunna bli föräldrar, bland annat genom att bli familjehem eller att tillsammans med ett lesbiskt par få biologiska barn. I sina överväganden diskuterades för- och nackdelar med de olika alternativen och det framkom att ett biologiskt föräldraskap inte sågs som nödvändigt men att de helst ville ha ett *eget* barn genom exempelvis adoption där de inte behövde dela föräldraskapet med andra, något som även var centralt för Zetterqvist Nelsons informanter (2007). Å andra sidan upplevde Westons (1991) informanter att de på grund av att som homosexuella inte kunde få egna biologiska barn, kände sig exkluderande från att någonsin kunna betraktas som en ”riktig” familj. Vi menar dock, utifrån heteronormativitetsbegreppet, att våra informanter på ett sätt försöker eftersträva att så långt som möjligt likna den familjeform som i dagens samhälle ses som den ”riktiga och normala”, det vill säga en familj som inkluderar barn – kärnfamiljen. Vi menar naturligtvis inte att de försöker nå det heterosexuella samlivet i sig men vi tycker oss ändå se en vilja om att ha en barnfamilj som alla andra, där *de andra* får representera den heterosexuella familjen. I Westons studie framkom det ju också enligt hennes tolkning att möjligheten att finna kärlek och gemenskap i familjen inte behövde bero på de biologiska banden och att detta är något som även våra informanter anslutit sig till genom att inte se det biologiska som nödvändigt för familjebildning. Ett annat sätt att se på det hela är att informanterna samtidigt utmanar den heteronormativa familjeformen där man som sagt utgår från att barnet har en mamma och pappa (Ambjörnsson, 2006). De längtar efter barn och har därför bestämt sig för att också ”skaffa” ett barn vilket enligt oss gör att de frångår normen om den heterosexuella kärnfamiljen och således visar att en familj kan se ut på ”ett annat sätt”.

Informanterna berättade att de känt en sorg i samband med att de konstaterat att de var homosexuella då detta för dem innebar att inte kunna få barn. Detta tycker vi kan kopplas till det faktum att heteronormativiteten gett samhället en bild av den normala familjen med mamma-pappa-barn och således inte pappa-pappa-barn. Kanske kan den bilden då ha påverkat dem och gett upphov till sorgen genom att de på grund av sin läggning sett att det för dem inte var möjligt att efterleva detta ideal. Någon påpekade att han inte såg möjligheten på grund av det dåvarande samhällets bild av samkönat föräldraskap. Även i Zetterqvist Nelsons studie (2007) kunde hennes informanter redogöra för att de på grund av sin sexualitet fått säga nej till ett föräldraskap. Ambjörnsson (2006) påpekar att heteronormativiteten fortfarande kan urskiljas trots det faktum att fler familjer än just kärnfamiljen finns idag. För den tiden då sorgen som vissa informanter upplevt antar vi att det var mer ovanligt med samkönat föräldraskap och att heteronormativiteten därmed hade ett ännu större grepp om synen på familj. ”*Som samhället såg ut då*” uttryckte informanten vilket vi menar kan ha speglat att normfamiljsbilden i särskilt hög grad påverkade dem vid den tiden vilket ledde till sorgen av ett barnlöst liv. Någon uttryckte till och med en oro om huruvida barnen kunde bli skadade av att ha samkönade föräldrar, vilket även kunde urskiljas bland Johnson och O’Connors (2002) informanter. Även detta tyder ju på att både våra och deras informanter tydligt är påverkade av samhällets syn på dels hur en familj bör se ut, men även hur den kanske inte bör bli formad.

För några informanter hade längtan påverkats i positiv riktning då det blev lagligt för samkönade par att adoptera. De menade att de då såg en möjlighet och ett mål att förverkliga sina tankar om familjebildning. Sett utifrån ett maktperspektiv gav denna lagändring informanterna en slags makt, då de numera innehar *möjligheten* att kunna bilda familj genom att adoptera och på så sätt få ”sin vilja” eller önskan om ett barn igenom, vilket ju Weber menar utgör makt i sig (Skau, 2007). Utifrån Foucaults synvinkel, som beskrevs av Börjesson och Rehn (2009), leder informanternas makt i form av möjligheten att adoptera till att de, förutsatt att de använder denna möjlighet, också tvingas underordna sig och bli kontrollerade av andras makt, exempelvis från samhälleliga instanser som familjerätten och adoptionsorganisationerna. En informant som använde möjligheten, men som sedan fick veta att det förmodligen inte skulle bli något barn, beskrev hur längtan därefter svalnat. Utifrån maktsynvinkel kan man se detta som att han först hade makt genom möjligheten att ansöka om adoption men att denna makt över situationen på något sätt försvann i och med beskedet att det såg svårt ut att genomföra.

Genom maktperspektivet kan vi även urskilja att informanterna fräntas makten över att kunna få ett adoptivbarn genom givarländernas beslut att inte adoptera barn till samkönade. Foucaults syn på makt; att skillnader mellan människors positioneringar leder till ett

maktutövande över underordnade (Börjesson & Rehn, 2009), skulle i detta fall betyda att man kan se våra informanter som underordnade i den bemärkelse att de i förhållande till heterosexuella inte har lika stora möjligheter att kunna få barn genom adoption. Informanterna blir också underordnade i relation till givarländerna som genom sin överordnade position som sagt har beslutat om att inte tillåta samkönade par att adoptera och att de därigenom utövar makt. Denna makt menar vi till syvende och sist leder till den hopplöshet som många av våra informanter upplevt och att möjligheten, men också hopplösheten, vad gäller att adoptera är nära förbunden med den överordnade makten.

Förutom givarländerna menar vi att även Sveriges kommuner besitter en makt, då informanterna påpekat att de hittills inte nationellt adopterat ut till ”våra egna” samkönade, trots att detta skulle kunna vara en möjlighet. Orsaken till att detta ännu inte skett, kan tänkas vara det faktum att samhället fortfarande präglas av den ovan nämnda bilden om hur en familj bör se ut. Vi menar också att de beslut som man fattat nationellt men framförallt internationellt om att inte adoptera till samkönade även kan kopplas till begreppet heteronormativitet, genom att de uppenbarligen väljer att endast adoptera ut barn till en kvinna och en man. Således genomsyras deras beslutfattande, enligt oss av det heteronormativa tankesättet. Queerteorin i stort undersöker ju bland annat hur heterosexualiteten som norm bevaras (Ambjörnsson, 2006), vilket blir tydligt i detta exempel. Heteronormativitetens grepp om samhället får, enligt Socialstyrelsen (2008), som följd att personer med homosexuell läggning kan komma att särbehandlas på ett negativt sätt, vilket vi menar är framträdande då givarländerna särskiljer på hetero- och homosexuellas rätt och möjligheter till adoption. Då vi menar att heteronormativitet som sagt kan urskiljas ur beslutsfattandet, som i grund och botten handlar om ett maktutövande kan vi utifrån ovanstående diskussion se att dessa begrepp går hand i hand.

Vi kunde, ur informanternas utsagor, urskilja vissa strategier de använde sig av för att hantera den hopplöshet som många beskrev. Strategierna blir, enligt oss, en följd av att vi som sagt lever i ett heteronormativt samhälle och man kan anta att de förmodligen inte hade behövt dessa strategier om de varit heterosexuella, då de antagligen inte hade känt hopplöshet på samma sätt som våra informanter. Enligt ett heteronormativt perspektiv ses ju homosexuella som avvikande (Socialstyrelsen, 2008), vilket vi menar även inkluderar samkönade föräldrar. Denna avvikande roll som de tilldelas spås, enligt oss, på ytterligare genom de påföljder som denna roll innebär, exempelvis att de överhuvudtaget får använda sig av strategier för att hantera hopplösheten, som att bara acceptera att alla inte kan få barn, som en informant berättade. Vi menar, utifrån detta perspektiv, att de strategier de tar till för att acceptera deras situation gör dem avvikande på så vis att detta ju inte är något heterosexuella behöver hantera (märk väl att vi

är medvetna om att alla heterosexuella inte kan få barn men deras chans att få det genom adoption är i alla fall större i jämförelse med ett samkönat par). Informanterna befinner sig alltså i en *särskild* situation som således blir avvikande i förhållande till hur en liknande situation hade sett ut för heterosexuella som önskar att adoptera ett barn.

Informanterna har ändå påvisat positiva tankar kring det föräldraskap de önskar genom att de trots hopplösheten ändå kan behålla tanken om att de skulle bli goda föräldrar. Längtan efter barn fanns ändå där, oavsett den situation som samkönade par befinner sig i idag vad gäller att få ett adoptivbarn. Utifrån detta menar vi att de även i sina tankegångar på ett sätt motsätter sig ovanstående norm genom att bibehålla synen om att de (samkönade) precis som heterosexuella kan utöva ett gott föräldraskap. Vi kan således se att de utmanar heteronormativiteten i både handling och tanke.

8.2 Hur beskriver männen bemötande och reaktioner från omgivningen och inblandande professionella gällande deras önskan om att få adoptera?

Den postkoloniala teorin beskriver och kritiserar ju den uppdelning som görs mellan det som ses som självklart och det som anses vara avvikande och ”onormalt”. De begreppspar som oftast får stå som exempel på denna uppdelning är ju man/kvinna och vit/svart (Carbin, 2004; Eriksson m.fl., 1999). Vi menar att man även kan inkludera kategorierna hetero- respektive homosexuell i dessa binära oppositioner, där den förstnämnda ses som det naturliga och mest självklara och där homosexualiteten således beskrivs som avvikande. Vi kan alltså se att den postkoloniala teorin påminner mycket om heteronormativitetsbegreppet.

En annan central del i det postkoloniala perspektivet är ju dess vi- och dom- tänkande som oftast bygger på dessa uppdelningar (Carbin, 2004). Detta sätt att tänka framgår tydligt i informanternas berättelser kring bemötandet från NIA och adoptionsorganisationerna som samtliga beskrev som negativt. De sade sig ha stött på ett avvisande och oförstående förhållningssätt och att organisationerna verkat fientligt inställda till idén om att de som samkönade par ville adoptera. Vi tolkar detta som att Adoptionscentrum inte inkluderade våra informanter i de par som vanligen ansökte om adoption och de placerade således de samkönade i en annan ”kategori” sökande, de blev för Adoptionscentrum ”de andra”.

Uppdelningarna i ett vi- och dom- tänkande utgör enligt postkolonialt tänkande, men även enligt Foucault i form av skillnader mellan människors olika positioneringar, i sig en grund för maktordningar (Carbin, 2004; Börjesson & Rehn, 2009). Eftersom relationen mellan våra informanter och exempelvis Adoptionscentrum är ojämlik då den sistnämnda har tillgång till både kunskap och en organisation har Adoptionscentrum därigenom makten att agera och därför

även kontrollera informanterna. På det här stadiet har våra informanterns möjlighet att få sin vilja igenom blivit begränsad på grund av det starka motstånd som kontakten med organisationerna kantrats av. Här är det istället Adoptionscentrum som lyckas driva sin vilja igenom och lätt kommer undan, bland annat genom att hela tiden hänvisa informanterna till andra instanser och alternativ. Ett exempel på detta är att de ofta pekade på det faktum att givarländerna helt enkelt inte accepterar samkönade sökande och att de då lade hela ansvaret på utlandet. Allt för att själva slippa ta ansvar, som några informanter bland annat upplevde det, och således genom det få sin vilja igenom; att inte handlägga samkönade pars ansökningar. Enligt Webers tankegångar om att man för att få makt tvingas reducera någon annans (Börjesson & Rehn, 2009), kan detta tolkas som att Adoptionscentrum på ett sätt reducerar informanternas makt för att på detta vis kunna uppnå sina egna intressen.

När det gäller bemötandet från familjerätten var det många som pekade på att den första kontakten varit väldigt viktig för dem. Detta första möte beskrevs av flertalet informanter i negativa ordalag. Några hade blivit ifrågasatta gällande beslutet att försöka adoptera, någon hade till och med blivit frågad om hans intentioner, då processen enligt sekreteraren var onödig att genomgå, eftersom den endast skulle kunna ske i teorin för honom. Vår tolkning, sett ur ett heteronormativt perspektiv, är att då den homosexuella läggningen fortfarande betraktas som avvikande i samhället, finns det enligt Socialstyrelsen (2008) ännu exempel på där personer med sådan läggning tyvärr möts av exempelvis negativa attityder. Vi menar att så har skett, som en följd av att heteronormativiteten fortfarande har ett starkt grepp om hur vi föreställer oss hur en familj bör se ut. Den första kontakten var alltså inte alltid positiv, men detta förändrades efter hand till det bättre och informanterna kom att uppleva kontakterna professionellt. Den postkoloniala teorin beskriver de kategorier och dominerande föreställningar som instiftats av västerländska samhällen (Eriksson, m.fl., 1999). Den förändring som vi såg skedde i kontakten menar vi kan ha en slags grund i att familjerättssekreterarna tänkte bortom just dessa. En annan tanke är att familjerättssekreterarna genom utredningen tvingades frångå ett fokus på informanternas sexualitet för att istället betona deras föräldraförmågor, vilket vi även kunde se liknande exempel på i Zetterqvist Nelsons studie (2007), där föräldraförmågan kom i förgrunden, och inte sexualiteten, först när professionella mötte de samkönade föräldrarna tillsammans med barnet. Vi tolkar det som att när fokuseringen hamnar på föräldraförmågan blir ju våra informanter som vilket annat par som helst som ansöker om adoption, vilket i sin tur bidrar till att dikotomierna och vi- och dom- tänkandet inte får lika stor betydelse. På detta sätt fokuserar man istället på det som är av vikt för utredningen.

Foucault betonar att makten kan användas både för att hjälpa och för att skada (Börjesson & Rehn, 2009). Ett exempel på detta som vi sett i vårt resultat är då familjerättssekreterarna gav förslag och idéer om hur informanterna skulle leta upp de länder som var öppna för samkönade adoptivföräldrar, trots att informanterna redan visste att inga sådana länder existerade. Idén hade förmodligen ett välmenande syfte, men informanterna blev ändå nedtryckta och tappade förtroendet för familjerättssekreterarna då det framkom att deras teori och inte sekreterarnas stämde. Det vi menar är att den makt som familjerättssekreterarna genom sin (o)kunskap hade tillgång till bidrog till att informanterna rättade sig efter deras förslag och underordnade sig, trots att de visste att de egentligen hade rätt. Här hade således de överordnade (familjerättssekreterarna) makten att styra sina klienter.

Upplevelserna kring den obligatoriska föräldrautbildningen var för alla informanter positiva. Det var bra bemötande från både lärare och de andra ”eleverna” som inte hade några problem med att de var av samma kön eller homosexuella och de blev bemötta som vilka andra par som helst. Detta ledde, enligt informanterna, till att de varken kände sig uteslutna eller tvungna att inta försvarsläge på grund av sin sexualitet. Sett utifrån ett postkolonialt perspektiv där de som avviker från det dominerande sättet att leva framställs som annorlunda och underlägsna (Carbin, 2004), hade ett negativt bemötande kunnat ha sin grund i att de övriga deltagarna betraktat informanterna som just detta. En vi- och dom- uppdelning skulle kunna ha urskiljts där de övriga deltagarna sett sig som en ”vi”- grupp och informanterna setts som ”dom”, som en följd av den minoritet som informanterna i det sammanhanget faktiskt utgör. Då detta som sagt inte blev fallet kan man betrakta det som att våra informanter istället blev inkluderade i ”vi”-gruppen och att de därmed blev värderade på samma sätt och på samma villkor som de andra deltagarna blev. Vi och dom- tänkandet med dess inkludering av hur man just värderar och föreställer andra (Carbin, 2004) menar vi kan appliceras på hur informanterna beskrev stämningen och klimatet i gruppen, nämligen som bra och öppet. Att deltagarna värderade och föreställde sig informanterna på samma grund som sig själva menar vi kan ses som en förutsättning för att de upplevde mötet på ett sådant positivt sätt.

Även från informanternas närmaste omgivning har bemötandet och reaktionerna endast varit positiva. Anledningen till det goda bemötande från närstående tror vi har sin utgångspunkt i att dessa personer ingår i informanternas ”vi- grupp” och att de inte är främmande för varandra på samma sätt som exempelvis inför handläggarna på Adoptionscentrum. Vi ser utifrån maktperspektivet att informanterna och deras närstående inte står i motsättning till varandra i den bemärkelse att de inte intar positioner i form av över - och underordningar och att det därmed inte finns någon som aspirerar på någon direkt maktutövning. Då Foucault påpekar att

makt finns närvarande i alla relationer och Weber är av den åsikten att makt kan utgöras av endast vetenskapen om möjligheten att utöva denna (Börjesson & Rehn, 2009; Skau, 2007), skulle detta enligt oss innebära att de närstående på olika sätt skulle kunna ta avstånd från informanternas val av familjebildning, exempelvis genom att vända dem ryggen, och på så sätt utöva makt gentemot dem. I Johnson och O'Connors studie (2002) om homosexuella föräldrar visade det sig att en del av männen som deltog i studien förväntade sig och upplevde också ett familjärt ogillande på olika sätt. I jämförelse med vår empiri var detta inget som just våra informanter hade upplevt överhuvudtaget. Man kan anta att detta eventuellt har med tiden för deras studie att göra (slutet av 1900-talet), vilket vi ser som lång tid i det här sammanhanget, då det generellt sett skett en utveckling vad gäller attityderna kring samkönat föräldraskap (Zetterqvist Nelson, 2007).

Det vi har sett gällande informanternas upplevelser av bemötande från olika håll är att det sämsta bemötandet kom från NIA och adoptionsorganisationerna, medan de fick de mest positiva reaktionerna från den närmaste omgivningen samt lärare och elever på föräldrautbildningen. Både positivt och negativt bemötande kunde urskiljas ur mötena med familjerätten. Informanterna har således fått ett sämre bemötande i förhållande till hur pass personlig och nära kontakten har varit; informanterna har ju inte ens varit i direkt kontakt med exempelvis Adoptionscentrum, medan de närstående hela tiden funnits där som ett stöd.

Johnson och O'Connors (2002) övergripande slutsats med sin studie var att det motstånd och de problem som deras informanter stött på främst kom från det omgivande samhället och inte från deras egna familjära omgivning. Vi menar att detta stämmer överens med vad våra informanter beskrivit. Anledningen till att det sämsta bemötandet kommer från dem som befinner sig "längst bort" från informanterna kan kopplas till vi- och dom- tänkandet på så sätt att våra informanter lätt kan bli tilldelad rollen som "de andra". En koppling kan också göras till det heteronormativa perspektivet som ofta beskriver de fördomar och negativa attityder om det som ses som "främmande" och annorlunda (Socialstyrelsen, 2008). Det främmande består här i det faktum att våra informanter aldrig träffat handläggarna på Adoptionscentrum. Utifrån denna diskussion ingår alltså de närstående (och i viss mån även de på föräldrautbildningen), som vi ovan nämnt, i informanternas "vi-grupp" och befinner sig således närmare informanterna. Detta leder i sin tur till att de personer som finns i informanternas närhet inte ser dem som varken främmande eller avvikande. Den diskussion som ovan förts kring huruvida bemötandet ändrar form beroende på "avståndet" skulle man kunna se utifrån en pyramid, där basen utgörs av de närstående och toppen av adoptionsorganisationerna, i första hand Adoptionscentrum. Någonstans i mitten finner vi då föräldrautbildningen (närmast basen) och familjerätten

(närmast toppen). Då pyramiden blir allt smalare mot toppen menar vi att bemötandet således blir sämre.

8.3 Hur känner männen kring utredningen som krävs för att kunna bli föräldrar?

Utifrån informanternas berättelser kring hur de upplever eller har upplevt att bli utredd, har vi tydligt kunna urskilja att maktaspekter hela tiden varit närvarande. Vissa informanter var exempelvis väldigt nervösa inför det faktum att familjerättssekreterarna skulle komma hem till dem och de städade väldigt noga och var oroliga över att diverse saker inte var ”bra nog”. Enligt Foucaults tankar om ”governmentality” och att vi rättar oss och betar oss efter vad vi tror är lämpligt utifrån de överordnades regler (Börjesson & Rehn, 2009), tolkar vi detta som att den kontroll som den överordnade makten (i detta fall i form av familjerättssekreterare) utövar, gör att informanterna just rättar sig efter dessa och betar sig i enlighet med vad familjerättssekreterarna vill se och höra och således försöker att visa upp sin bästa sida.

Informanterna uttryckte ju även nervositet över det faktum att de skulle bli ”godkända” av någon, att behöva ”visas upp” och ”bli tittad på”. De upplevde det även som att det många gånger kändes konstigt att sitta och berätta saker om sig själva som de kanske inte berättade för någon annan. Detta menar vi återigen kan sammankopplas med de positioneringar som Foucault menar är grunden till maktutövande (Börjesson & Rehn, 2009). Återigen kan över- och underordningar urskiljas, där familjerätten och även socialnämnden tydligt beskrivs som hemmahörande i en övre position. Weber beskriver ju makt som just möjligheten att kunna driva sin vilja igenom, även om man skulle stöta på motstånd (Skau, 2007). Vi menar utifrån detta att eftersom exempelvis familjerätten har en överordnad position i jämförelse med informanterna, så har de förmodligen även större möjligheter att få sin vilja igenom och utifrån en sådan synvinkel därmed större makt.

Trots nervositet och känslor av utsatthet uttryckte ändå samtliga av våra informanter en förståelse för varför dessa utredningar görs och granskningen som följer därpå. Några tyckte dessutom att det var positivt och en självklarhet att man faktiskt blev noggrant utredd för att garantera att barnen får lämpliga föräldrar, andra tyckte att granskningen var jobbig men att det var något som tvunget måste göras. Foucault menar ju att sedan ”statsmakten” blivit allt mer närvarande i människors liv, har vi efter hand blivit indoktrinerade till att acceptera deras kontroll. Även Weber påpekar att människor ”väljer” att bli underordnade och därigenom accepterar någon som överordnad, som följd av detta ses som en väg att kunna tillfredsställa sina egna intressen (Börjesson & Rehn, 2009). I vårt fall vill informanterna adoptera ett barn, vilket betyder att de måste genomgå en adoptionsutredning på familjerätten. Vi ser det som att

de då på ett indirekt sätt ”valt” att acceptera familjerättssekreterarna som överordnade, för att därigenom kunna tillgodose sina egna intressen, det vill säga få ett adoptivbarn. Det faktum att de anser att utredningen i sig är viktig och att den självklart måste genomföras anser vi pekar på en slags ”internalisering” av de överordnades kontroll, det vill säga att de ser denna kontroll som något självklart och naturligt, vilket även detta är en central tanke i Foucaults governmentality-begrepp (Börjesson & Rehn, 2009).

Våra informanter berättade att de tagit del av adoptionslitteratur och medverkat i en samtalsgrupp för att därigenom tillägna sig större kunskap om adoption i allmänhet och samkönat föräldraskap i synnerhet. Detta menar vi genererade en slags makt över deras situation om man beaktar Foucaults syn på hur makt kan tillägnas; nämligen genom just kunskap (Börjesson & Rehn, 2009). Eftersom kunskap och makt enligt Foucault är intimt sammankopplade med varandra (Helkama, m.fl., 2004) kan vi göra antagandet att våra informanter, genom sin förvärvade kunskap om adoption, fick en makt över deras egna möjligheter att agera, då Foucault menar att kunskap i sig gör detta möjligt. Vi menar med andra ord att exempelvis inläsningen av litteratur kan ha gett dem kunskap om vad som förväntas av dem och hur de överhuvudtaget skulle gå tillväga för att få ett barn genom adoption, vilket i sin tur gett dem möjligheter att agera utifrån denna kunskap.

Många informanter var övertygande om att de blev annorlunda behandlade som samkönade, och de var medvetna om att de utgjorde en ”normavvikelse” genom att adoptera som homosexuella. De uttryckte dock att detta annorlunda bemötande inte endast behövde vara negativt. Zetterqvist Nelson (2007) kom ju i sin studie fram till att begreppen ”homosexuell” och ”förälder” var två motpoler till varandra, men att även hennes informanter utmanade den dominerande normfamiljen. Informanterna kunde redogöra för två sidor av sitt annorlundaskap. De menade att anledningen till att man har svårt för två föräldrar av samma kön är att de är rädda för det okända och det ovanliga, vilket ju leder till uppdelningarna av ett vi- och dom, med allt som följer därmed. Den andra sidan av att vara annorlunda menade de var positiv i den bemärkelse att eftersom de är så få och att det är så ovanligt att adoptera som samkönade, kan detta även resultera i att människor finner deras situation som intressant och spännande. De gav exempel på att familjerättssekreterarna kanske därför hellre handlade deras ansökningar, än ”de gamla vanliga heteroparen” som en informant uttryckte sig. Zetterqvist Nelsons informanter upplevde exempelvis att BB-personalens bemötande genomsyrades av både öppenhet och nyfikenhet och viljan att lära sig mer. Enligt postkoloniala teoretiker kan uppdelningen av ett vi och dom även manifesteras i form av en så kallad exotism, vilket innebär att man istället för att se ”de andra” som onormala och avvikande sker det en omkastning av rollerna och man

fascineras istället av det ”okända” (Eriksson, m.fl., 1999). Detta menar vi kan urskiljas i det informanterna berättade om den positiva sidan av annorlundaskapet.

Utifrån de två sidorna som informanterna beskrivit av sitt annorlundaskap, menade de att hur de skulle bli bemötta berodde på vilken utredare de fick. Om de fick en handläggare som trots allt var negativt inställd hade detta enligt informanterna kunnat innebära att de blev sämre behandlade. Om de istället hade fått en handläggare som var välvilligt inställd till att låta samkönade få adoptera, hade det enligt dem kunnat ge dem extra gynnsamma förutsättningar. Då hade man kanske kunnat anta att den negativt inställda familjerättssekreteraren hade en syn om att en sådan familj och en sådan familjebildning skulle vara något avvikande och ”onaturligt”. Heteronormativitet innebär ju att allt annat än den heterosexuella läggningen ses som just detta (Socialstyrelsen, 2008), vilket vi då ser även inkluderar en familj med samkönade föräldrar. Den sekreterare som, enligt informanterna dock var positivt inställd till denna familjeform, menar vi förmodligen såg bortom den heterosexuella normen och således inte var lika präglad och påverkad av det heteronormativa samhället vi lever i. Ambjörnsson (2006) menar att heterosexualiteten bevaras som något allmängiltigt på grund av den heteronormativitet som finns och att detta avspeglas på exempelvis institutioner och i lagar. Kanske kan detta faktum på något sätt ha införlivats i informanternas föreställningar om hur mötet med en handläggare eller sekreterare skulle kunna ha blivit; att normen möjligen skulle kunna urskiljas även där, på familjerätten som vi i detta fall ser som en slags motsvarighet till institutioner. Vad vi menar är med andra ord att informanternas förväntningar helt enkelt kan ha påverkats av detta grepp som heteronormativiteten har även över samhälleliga instanser.

Några informanter delade uppfattningen om att de som samkönade skulle bli hårdare granskade till följd av den negativa stämpel som de menade fanns när det gäller just män och barn. Detta hängde i sin tur ihop med tankarna kring hur svårt det var för just ensamstående att adoptera på grund av denna misstanke om pedofili, och att det utifrån den aspekten kanske var lättare att adoptera som par och ännu lättare som lesbisk ensamstående kvinna. I Zetterqvist Nelsons (2007) studie framkom det att informanterna som valt att adoptera stött på motstånd just för att de var män och i synnerhet för att de var samkönade män. Vad orsaken till detta var framkom dock inte. Dessa föreställningar anser vi har att göra med de stereotyper som den postkoloniala teorin menar blir en följd av de hierarkiska relationer som finns mellan ”vi” och ”dom”, där den andre alltid får stå för det ”onormala” och det socialt tabubelagda (Eriksson, m.fl., 1999), som vi menar kan inkludera misstankarna om pedofili. Man kan också se det som att denna stereotypisering har att göra med den roll man som människa blir tilldelad utifrån att

man har ett specifikt kön eller en specifik läggning, vilket är en av de viktigaste utgångspunkterna i queerteorin (Öhman, 2009).

Öhman (2009) påpekar att människor i vårt heteronormativa samhälle förutsätts vara heterosexuella och att det inte är förrän man själv uttrycker eller på andra sätt visar att man tillhör en annan sexuell läggning som man betraktas som ”icke-hetero”. En av Zetterqvist Nelsons (2007) informanter förklarade att hon på grund av att hon kände sig utsatt i mötet med BVC valde att inte berätta om sin sexuella läggning. Vad gäller våra informanter så kan man säga att det för en informant var tvärtom; nämligen att han, på grund av att han inte kände sig bekväm med att ljuga om sig själv, talade om för familjerättssekreteraren att han var homosexuell. Kommentaren från familjerättssekreteraren blev att han förmodligen hade haft större chans att adoptera om han låtit bli att berätta. Det var alltså inte förrän han berättade om sin läggning och på så sätt visade att han inte var hetero, som han blev sedd som homosexuell. I och med att han valde att nämna homosexualiteten blev möjligheten att adoptera, enligt familjerättssekreteraren, mindre. Genom att vara öppen om sig själv kan även vi anta att hans möjligheter på så sätt minskades och således även hans makt att få sin vilja igenom; att få adoptera ett barn. En annan följd av hans öppenhet blev att han, enligt oss, blev ”placerad” i en annan kategori av sökande, en kategori som eventuellt fick som följd att han fick frångå sin från början självklara plats i ”vi-gruppen”.

Det fanns i vårt material exempel på situationer där informanterna känt sig obekväma, bland annat då det framkom att blanketterna på familjerätten inte var anpassade för dem, utan väldigt heterofokuserade och oneutrala. Återigen kan paralleller dras till Zetterqvist Nelsons studie (2007) där männen och kvinnorna beskrev ett tydligt annorlundaskap i mötet med samhälleliga instanser eftersom heteronormativiteten sågs som en självklarhet i språket och således kanske även i de formulerade blanketterna. Även detta anser vi kan förklaras av det som framgått av Socialstyrelsens handbok (2008); att heteronormativiteten fortfarande har ett starkt grepp om vårt samhälle och att personer med homosexuell läggning tyvärr fortfarande tvingas mötas av särskiljande på olika sätt. Enligt Derrida är språket konstruerat kring de binära oppositionerna, det vill säga man/kvinna, hetero/homo och så vidare (Eriksson m.fl., 1999). Då blanketterna och frågeformulären ju måste vara en följd av hur man språkligt sett konstruerar dessa, menar vi att de oppositioner som förmodligen förekommer i blanketterna är man/kvinna och således inte man/man. Detta betyder ju i sin tur att våra informanter blir uteslutna från denna opposition, vilket kan ge upphov till de känslor de hade kring att blanketterna inte var anpassade efter dem. Derrida poängterar ju även att dessa oppositioner och uppdelningar i sig utgör en grund för maktordningar (Eriksson m.fl., 1999). Uppdelningen ser vi leder till olika

positioneringsskillnader mellan hetero- och homosexuella. Det är just denna skillnad som Foucault ser som orsaken till att makt kan utövas (Börjesson & Rehn, 2009). Utifrån detta menar vi att gruppen heterosexuella på ett sätt tilldelas en slags indirekt makt i form av en högre position över gruppen homosexuella genom att blanketterna främst är anpassade efter dem och att de som formulerar blanketten samt familjerätten slutligen har den övergripande makten att avgöra om dessa blanketter ändå ska användas. En liknande koppling kan göras till det faktum att några av våra informanter upplevt att familjerättssekreterarna ställt annorlunda frågor till dem mot vad de kanske skulle ha ställt till heterosexuella par. Även här kan en åtskillnad urskiljas i form av att de fick svara på frågor om eventuella kvinnliga förebilder och huruvida de såg några svårigheter med att vara homosexuell förälder, vilket ju uppenbarligen inte hade ställts till heterosexuella par.

Informanterna hade delad syn på lagstiftningen i det avseendet att de både tyckte den var bra då den ger möjlighet för samkönade att överhuvudtaget adoptera, men också att den i sig inte gör någon större skillnad praktiskt sett. Ur ett maktperspektiv med Webers maktsyn, det vill säga att möjligheter är lika med makt (Skau, 2007), ger ju som vi ovan nämnt lagstiftningens möjligheter informanterna makt, men i detta fall kan man se att den på ett sätt reduceras när givarländernas inställning till detta föräldraskap gör att möjligheterna avtar; det tas först ett kliv framåt och sedan ett bakåt. Ur maktsynvinkel blir det en slags plus-minus-noll- situation för våra informanter. Vidare kan begreppet heteronormativitet appliceras på detta exempel. Genom den nya lagstiftningen skulle man kunna se det som att ett avstånd togs från normen om heterosexuellt föräldraskap. Då Ambjörnsson (2006) ju menar att heteronormativitet är en följd av att bland annat lagar upplyfter heterosexualitet som det universella kan det följaktligen ses som att lagändringen bjöd på motstånd mot detta. Normen om det heterosexuella samlivet fick i våra ögon således en input av den neutralitet som lagändringen nu medförde.

Informanterna resonerade som sagt en del kring givarländernas inställning till samkönat föräldraskap. Denna inställning menade de har att göra med den grundsyn om att homosexuella inte bör adoptera som finns bland dessa adoptionsorganisationer och att detta delvis kan kopplas till religiös tro i dessa länder. Därmed kan heteronormativiteten urskiljas även här. Weston (1991) menade ju att motståndarna till homosexuell familjebildning reducerar denna familj till något som aldrig kommer att kunna mäta sig med den rådande familjenormen, det vill säga den heterosexuella familjen. I vårt fall skulle givarländerna kunna ses som dessa motståndare och att det är just detta de gör; reducerar informanternas val av familj till något avvikande.

I ett led av de bestämmelser och instanser informanterna får möta i och med adoptionsprocessen kan man se givarlandet som en viktig pusselbit för att önskan om att

adoptera ett barn skall kunna uppfyllas. Att vår lagstiftning i sig påbjuder en möjlighet till samkönad adoption, och i våra ögon därmed frångår heteronormativitet, blir i detta sammanhang mindre betydelsefull om detta inte också sker längre fram i ledet. Det vi utifrån detta kan se är att samtliga led i processen måste genomsyras av ett avståndstagande från den heterosexuella normen för att samkönad adoption skall bli möjlig. Vi gjorde tidigare en koppling mellan att minskad heteronormativitet ger ökade möjligheter och därmed större makt för våra informanter. Detta antagande är applicerbart även här; makten över situationen fräntas informanterna i det led där heteronormativitet fortfarande har sitt grepp över synen på föräldraskap, nämligen i givarländerna.

Ovanstående diskussion kan även ses utifrån den postkoloniala teorin då den betonar hur vi föreställer oss och värderar andra människor (Carbin, 2004). Utifrån detta menar vi att givarländerna förmodligen har föreställningar om varför samkönade par inte skulle bli lämpliga föräldrar och att detta i sin tur leder till en uppdelning av vi och dom. Vidare ställer man ju sig utifrån ett queerteoretiskt perspektiv frågan, om vilka konsekvenser denna uppdelning får för individens självförståelse och levnadsvillkor (Ambjörnsson, 2006). Det vi har sett i våra resultat är att informanterna beskrivit att deras tankar förmodligen sett annorlunda ut i jämförelse med hur de hade tänkt om de hade adopterat som heterosexuella. Tanken om att de då förmodligen kunnat känna sig mer säkra på att processen verkligen skulle resultera i ett barn skulle, enligt dem, medföra ett fokus på detta istället för att fokusera på att överhuvudtaget kunna slutföra adoptionsprocessen. Orsaken till dessa tankar anser vi också har att göra med den diskussion som förts ovan; att det på grund av givarländerna faktiskt blir stopp direkt efter medgivandet och att man således inte kan känna den säkerhet som de menade att heterosexuella par kan. Vi ser även tankarna som en följd av den uppdelning som faktiskt görs och att detta får konsekvenser för hur de ser på sin situation.

9. Avslutande reflektioner

Syftet med vår uppsats var att undersöka hur män som lever i en samkönad relation upplever eller har upplevt adoptionsprocessen samt hur deras längtan efter barn såg ut. Vi kommer nu att sammanfatta några av de viktigaste resultaten och diskutera kring dessa.

Vår första frågeställning berörde hur männen beskrev sin längtan efter barn, vilket var något som mer eller mindre alltid funnits hos informanterna. Den hade däremot uppstått på olika tider och både påverkats och inte påverkats av yttre faktorer, det vill säga av samhällets syn och bestämmelser vad gäller samkönat föräldraskap. Att behöva nämna att längtan efter barn är något universellt som alla människor kan uppleva känns för oss som en överflödig slutledning eller kommentar. Längtan i sig är givetvis något som informanterna upplevt precis som vem som helst, men bakom denna universella känsla framkom också den särskilda sida av längtan som följd av det samliv informanterna har - en längtan som alltså påverkats av de bestämmelser och åsikter som finns gällande det samkönade föräldraskapet. Oavsett den positiva skjuts längtan fått i och med lagändringen eller hopplösheten som följd av givarländerns åsikter drar vi slutsatsen att detta är en sida av längtan som inte hade framgått bland olikkönade par som vill adoptera ett barn. Deras längtan efter barn hade inte sammankopplats med den heteronormativa syn som samhället ger uttryck för, utan kanske kring aspekter som rör sidor av adoption som man överlag kan uppleva vid en adoptionsansökan. Vi ser därmed två sidor av den längtan informanterna redogjort för och menar att heteronormativitet kan ses som den yttersta och avgörande faktorn som ger upphov till detta; både i det fall då avstånd från heteronormativiteten tas i och med lagändringen (skjuts till längtan) men också när den fortfarande upprätthålls genom ländernas nuvarande inställning (hopplöshetskänsla som påverkade längtan). Längtan består således både av positiva och negativa faktorer som i båda fall kan kopplas till heteronormativitet och som i våra ögon blev avgörande för några av våra informanternas längtan.

Vårt mest centrala resultat gällande det bemötande och de reaktioner som våra informanter fått, oavsett varifrån det kom, var att ju längre ifrån personen i fråga befann sig från informanterna, desto sämre bemötande fick de från denna. Eller tvärtom; de som stod informanterna närmast, det vill säga deras familj och vänner, var också de som informanterna upplevt bäst bemötande ifrån. Överlag framkom det att bemötandet från familjerätten varit bra, men flera påpekade att det första mötet upplevts som mindre professionellt och positivt. De ifrågasättanden och okunskap de då bland annat mötte ser vi som en följd av den heteronormativitet som faktiskt finns. Efter fler möten blev bemötandet däremot bättre. Kanske kan detta bero på att insikten om just deras situation ökade och att heteronormativiteten då kunde uppluckras; det vill säga, man kunde se bortom normen om det heterosexuella samlivet

för att istället lägga fokus på det föräldraskap som de precis som alla andra önskade. När detta resultat diskuterades med hjälp av våra valda teorier framkom att bemötandet kan ha haft sin grund i både ett postkolonialt uppdelande, en heteronormativ syn och att det också är en följd av makten att kunna bemöta på ett visst valt sätt. Informanterna kunde alltså redogöra för både positivt och negativt bemötande, som man kan anta att alla som ansöker om adoption någon gång kan möta. Vad som var speciellt för just våra informanter var ju det faktum att några av dem vid vissa tillfällen blivit annorlunda bemötta som följd av sin sexuella läggning. Vi kan med andra ord även se två sidor av bemötandet.

Vad gäller frågeställningen om hur männen upplevt utredningen har vi som sagt sett skilda tankar och känslor inför och under denna, både positiva och negativa. I vårt diskussionskapitel kunde vi till övervägande del applicera maktperspektivet på detta resultat. En slutsats vi drar utifrån detta är att makten här inte bara hade med informanternas sexuella läggning att göra, utan med att man som klient alltid hamnar i en maktposition under de överordnade och att de aspekter vi lyft fram även hade kunnat urskiljas i en situation där det handlat om ”andra” klienter, alltså även heterosexuella. I vår bakgrundspresentation redogjorde vi för ett antal riktlinjer som de professionella bör förhålla sig till i adoptionsärenden. Bland annat behövde de professionella, enligt Socialstyrelsen (2008), ställa vissa ytterligare och specifika frågor till samkönade sökande och det var viktigt att man motiverade varför man ställde dessa och förmedla att syftet inte var att särbehandla dem på något sätt. Några av våra informanter kunde ju också beskriva att de fått annorlunda frågor kopplade till exempelvis kvinnliga förebilder och huruvida de såg några eventuella svårigheter med att vara homosexuell förälder. Utformningen av blanketter och bristande kunskap kring samkönades situation i allmänhet var andra exempel på de negativa sidor de beskrivit. Vi ser att tid skulle kunna vara en avgörande faktor för att dessa negativa sidor av utredningen förbunden med just samkönade sökande ska upphöra att förekomma. Trots de sju år som passerat sedan lagändringen är de antal sökande bland samkönade fortfarande få; kanske är det på grund av att ett fåtal givarländer bara tillåter en sådan adoption nationellt. Kanske är det för att adoptionsorganisationerna i Sverige inte arbetat tillräckligt väl för att knyta kontakter med länder, vars inställning är att samkönade inte skall adoptera, och därigenom påverkat situationen. Åtskilliga faktorer bidrar till att samkönade par fortfarande är en minoritetsgrupp bland klienterna på familjerätten. Vi reflekterade tidigare om att fler möten mellan samkönade och de professionella kanske skulle kunna uppluckra heteronormativiteten. För att fler möten skall uppstå krävs ju att fler par och ensamstående homosexuella ansöker om adoption, vilket i sin tur blir beroende av att de ovan nämnda faktorerna förändras, vilket vi ser är beroende av tid; en tid som förhoppningsvis även bidrar till

förändrade attityder och föreställningar om samkönade i allmänhet. Kanske kan detta leda till att vi så småningom på samma villkor och samma grunder utreder deras ansökningar precis som olikkönade pars. Kanske kan tiden även resultera i att samma frågor ställs till dessa sökande och att Socialstyrelsen då inte behöver utveckla riktlinjer som särskiljer hetero- och homosexuellas utredningar.

Utifrån våra ovanstående reflektioner och diskussioner har vi dragit slutsatsen att hela adoptionsprocessen genomsyras av en slags dubbelhet. En sida av denna dubbelhet är den längtan, det bemötande och den utsatthet de känt som är aspekter som vem som helst i en liknande situation kunde ha känt och upplevt. Alla känner ju som vi ovan nämnt en längtan efter barn, alla kan få både bra och dåligt bemötande från professionella och alla kan känna en slags utsatthet i och med att man intar rollen som klient under utredningen. Detta är som sagt aspekter som vi alla förmodligen hade stött på om vi precis som dem genomgått en adoptionsutredning. Den andra sidan av dubbelheten menar vi blir de känslor och upplevelser som våra informanter har utöver dessa, det vill säga det som blir en följd av den målgrupp och den position de som individer är och befinner sig i. De beskriver exempelvis en längtan som påverkats av faktorer knutna till deras ”särskilda” situation; att de är just homosexuella. De upplever dessutom på olika sätt ett annorlunda bemötande från professionella, som är kopplat till deras sexuella läggning och som således inte heterosexuella möter. Den tredje aspekten, som berör utredningen och den utsatthet man kan känna i och med klientifieringen, menar vi leder till en dubbel utsatthet i våra informanters fall, eftersom de även känt en viss utsatthet relaterad till sin homosexualitet. Dessa ytterligare aspekter som våra informanter mötts av och fått genomgå menar vi hänger ihop med det vi problematiserat i diskussionskapitlet om det ”vi- och dom-tänkande” och den heteronormativitet som kunnat appliceras upprepade gånger på informanternas berättelser. Uppdelningen av ett vi och ett dom har ju för våra informanter inneburit just ett annorlunda bemötande och annorlunda tankar, känslor och upplevelser kring adoptionsprocessen i stort. En slutsats vi har dragit från detta är att begreppet heteronormativitet och den postkoloniala teorin här går hand i hand eftersom det förstnämnda utgör grunden för just uppdelningen; heterosexuell (vi) kontra homosexuella (dom) sökande, som ju också är central i det sistnämnda. Hela adoptionsprocessen kan som sagt ses som en dubbel process för våra informanter. De går dels igenom processen precis som ”alla andra”, men tvingas till följd av sin position och sexuella läggning även beakta ytterligare moment som inte de heterosexuella sökande behöver. Detta menar vi kan ses som en konsekvens av att heteronormativiteten fortfarande har ett starkt inflytande överallt i samhället, så även i socialt arbete.

Enligt vad som kunde urskiljas i vår förförståelse antog vi att informanterna exempelvis skulle känna ett visst annorlunda bemötande till följd av den heteronormativitet som fortfarande har ett fäste i synen på det normala samlivet. Att vår förförståelse bestod av just detta antagande och att vi redan där använde oss av begreppet menar vi talar för att heteronormativiteten är så påtaglig som det påpekas. Detta kan i sin tur ha påverkat studien, exempelvis i utformandet av intervjuguiden där vi bland annat ställde frågor huruvida de trodde att känslorna och tankarna sett annorlunda ut om de varit av olika kön eller om de trodde att de blev annorlunda bemötta på grund av sin sexuella läggning. Anledningen till att just dessa frågor kom att ställas, vilket medförde ett fokus på sexualiteten, har antagligen sin grund i den tid vi för närvarande befinner oss i; en tid som ju som sagt fortfarande kännetecknas av ett särskiljande mellan grupper – i vårt fall mellan hetero- och homosexuella. Det vi vill poängtera är att vi från början inte hade för avsikt att studera detta särskiljande, men efter vad informanterna beskrivit utifrån sin verklighet kom fokus ändå att hamna där. I beskrivningen av vår förförståelse framgick vidare att vi själva anser att de har lika goda förutsättningar som alla andra par att kunna utöva ett gott föräldraskap och vi anser att det inte hade varit etiskt försvarbart att gå in med en annan syn än denna.

Vi menar att våra svenska adoptionsorganisationer skulle behöva arbeta mer aktivt för att dels skapa relationer dels arbeta med attitydförändringar i länder som hittills inte öppnat upp möjligheten för samkönade och ensamstående homosexuella sökande. Vidare håller vi med informanterna om att Sverige också bör ta sitt ansvar och föregå med gott exempel då det som sagt inte finns något som hindrar samkönade från att adoptera nationellt i Sverige. Ett förslag till fortsatt forskning blir från oss då att undersöka hur och varför läget idag ser ut som det gör internationellt, kanske genom att fokusera på givarländernas inställning och riktlinjer. Vidare skulle vi, utifrån det bemötande våra informanter beskrivit, vilja se en utvärdering av såväl Adoptionscentrums som andra adoptionsorganisationers verksamhet för att se vad de skulle kunna göra för att förbättra situationen för ensamstående och samkönade par som vill adoptera.

Vi har efter studiens genomförande fått kunskap om hur dessa män tänker och känner kring adoptionsprocessen. Vi tycker att vi lyckats med att synliggöra denna målgrupp i detta sammanhang, vilket ju var ett av motiven till studien från första början. Som yrkesverksamma socionomer menar vi att det är viktigt att inta ett kritiskt förhållningssätt i hur vi faktiskt bemöter människor som vi har som uppgift att hjälpa. Genom denna uppsats känner vi att vi fått ökad förståelse för hur männen känt sig i mötet med de professionella i allmänhet, men även hur man som klient kan uppleva att bli utredd vilket vi ser som en fördel i vår framtida yrkesutövning.

10. Referenslista

Ambjörnsson, Fanny (2006). *Vad är queer?* Stockholm: Natur och Kultur.

Backman, Jarl (2008). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Barrett, Helene & Tasker, Fiona (2001). Growing up with a gay parent: Views of 101 gay fathers on their son's and daughters' experiences. *Educational and Child Psychology*. Vol. 18. (Sid 62–76)

Butler, Judith & Whittle, Stephen (2005). Queering Gender/Queer Feminism. I Chris Beasley (red): *Gender and Sexuality – critical theories, critical thinkers*. London: SAGE Publications.

Börjesson, Mats & Rehn, Alf (2009). *Makt*. Malmö: Liber AB

Carbin, Maria (2004). Introduktion. I Maria Carbin, Andreas Gottardis, Ulf Mörkenstam, Sofia Näsström, Maria Wendt Höjer & Jouni Reinikainen (red): *Texter i samtida politisk teori*. Malmö: Liber.

Cohen L., Harriet, Padilla C., Yolanda & Aravena C., Veronica (2006). Psychosocial Support for Families of Gay, Lesbian, Bisexual and Transgender People. I Deana F. Morrow & Lori Messinger (red): *Sexual orientation & gender expression in social work practice – working with gay, lesbian, bisexual & transgender people*. New York Chichester: Columbia University Press.

Creutzer, Annika (2002). *Adoptera – ett sätt att bli förälder*. Stockholm: Bonnier Tidskrifter AB.

Davidsson, Gunilla, Statistiska centralbyrån (SCB) (2001). *Homosexuellas syn på barn och familjebildning*. SOU 2001:10

Elofsson, Stig (2005). Kvantitativ metod – struktur och kreativitet. I Sam Larsson, Johan Lilja & Katarina Mannheimer (red) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Elze E., Diane (2006). *Oppression, Prejudice and Discrimination*. I Deana F. Morrow & Lori Messinger (red): *Sexual orientation & gender expression in social work practice – working with gay, lesbian, bisexual & transgender people*. New York Chichester: Columbia University Press.

Eriksson, Catharina, Eriksson Baaz, Maria & Thörn, Håkan (1999). Den postkoloniala paradoxen, rasismen och ”det mångkulturella samhället”: en introduktion till postkolonial teori. I Catharina Eriksson, Maria Eriksson Baaz & Håkan Thörn (red) *Globaliseringens kulturer: den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Nora: Nya Doxa. ss 13-53.

Gemzöe, Lena (2006). *Feminism*. Stockholm: Bilda Förlag AB.

Halldén, Gunilla, Hydén, Margareta & Zetterqvist Nelson, Karin (2003). Familjeliv och homosexualitet. I Margareta Bäck-Wiklund & Thomas Johansson (red.): *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur och Kultur.

Haugaard, Mark (2002). *Power: a reader*. New York: Manchester University Press.

Helkama, Klaus, Myllyniemi, Rauni & Liebkind, Karmela (2004). *Socialpsykologi - en introduction*. Malmö: Liber AB.

Jagose, Annamarie & Seidman, Steven (2005). *Queer Theory*. I Chris Beasley (red): *Gender and Sexuality – critical theories, critical thinkers*. London: SAGE Publications.

Johnson M., Susanne & O’Connor, Elisabeth (2002). *The Gay Baby Boom – the psychology of gay parenthood*. New York: New York University Press.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lilja, John (2005). Problemformulering. I Sam Larsson, Johan Lilja & Katarina Mannheimer (red) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Sam (2005). Teori, metod och empiri. I Sam Larsson, Johan Lilja & Katarina Mannheimer (red) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Sam (2005). Kvalitativ metod – en introduktion. I Sam Larsson, Johan Lilja & Katarina Mannheimer (red) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Lindgren, Sven-Åke (2007). Michel Foucault och sanningens historia. I Per Månson (red): *Moderna samhällsteorier - Traditioner, riktningar, teoretiker*. Sverige: Norstedts Akademiska Förlag.

Lundén, Karin (2007). Opublicerat manus till Socialstyrelsens handbok: *Adoption: handbok för socialtjänsten*.

Magnusson, Eva (2006). Hon, han och hemmet – *Genuspsykologiska perspektiv på vardagslivet i nordiska barnfamiljer*. Stockholm: Natur och Kultur.

McKinney E., Robin (2006). Gay Male Relationships and Families. I Deana F. Morrow & Lori Messinger (red): *Sexual orientation & gender expression in social work practice – working with gay, lesbian, bisexual & transgender people*. New York Chichester: Columbia University Press.

Miles, Matthew B., & Huberman, A., Michael (1994). *An expanded sourcebook – Qualitative Data Analysis*. London: SAGE publications.

Morrow F., Deana (2006). Sexual Orientation and Gender Identity Expression. I Deana F. Morrow & Lori Messinger (red): *Sexual orientation & gender expression in social work practice – working with gay, lesbian, bisexual & transgender people*. New York Chichester: Columbia University Press.

Skau, Greta-Marie (2007). *Mellan makt och hjälp*. Malmö: Liber AB.

Socialstyrelsen (2008). *Adoption: Handbok för socialtjänsten*

Socialstyrelsen (2004). *Jämställd socialtjänst? Könsperspektiv på socialtjänsten*

Socialstyrelsen (2004²). *Sexuell läggning och bemötande i socialtjänsten*

Stenholm, Sara & Strömberg, Cecilia (2004). *Homofamiljer: Guide i praktiska, juridiska och ibland absurda frågor för homosexuella som vill ha barn*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Sverne Arvill, Ebba & Svensson, Agnetha (2008). *Adoption*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Swärd, Hans och Starrin, Bengt (2006). Makt och socialt arbete. I Anna Meeuwisse, Sune Sunesson & Hans Swärd (red): *Socialt arbete - en grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.

Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis – introduktion i vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups utbildning AB.

Trost, Jan (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Turner B., William (2000). *A Genealogy Of Queer Theory*. Philadelphia: Temple University Press

Weston, Kath (1991). *Families we choose: lesbians, gays, kinship*. New York: Columbia University Press.

Zetterqvist Nelson, Karin (2007). *Mot alla odds – Regnbågsföräldrars berättelser om att bilda familj och få barn*. Malmö: Liber AB.

Öhman, Susanna (2009). Risker i ett heteronormativt samhälle. I Anna Olofsson & Susanna Öhman: *Risker i det moderna samhället – samhällsvetenskapliga perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Internet

ILGA – International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association:

<http://ilga.org/ilga/en/article/724> (21-04-10)

MIA – Myndigheten för internationella adoptioner: www.mia.eu (26-02-10)

Motion (2009/10:So513). *Adoption för samkönade par.*

<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=410&typ=mot&rm=2009/10&bet=So513>
(20-04-10)

Proposition (2001/02:123). *Partnerskap och adoption*

http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GP03123 (02-03-10)

RFSL – Riksförbundet för sexuellt likaberättigande: <http://www.rfsl.se/?p=3790> (11-03-10)

Regeringens hemsida: www.regeringen.se - <http://regeringen.se/sb/d/1522/a/17834> (02-03-10)

SOU 2009:61: *Modernare adoptionsregler*

<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/12/93/01/ad2e9519.pdf> (08-03-10)

Svensk författningssamling (SFS): Föräldrabalk (1949:381)

<http://riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1949:3810> (02-03-10)

Svensk författningssamling (SFS): Lag (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1997:191> (02-03-10)

Svensk författningssamling (SFS): Socialtjänstlag (2001:453)

<http://riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2001:453> (02-03-10)

Wikipedia: www.wikipedia.org

http://en.wikipedia.org/wiki/Gay_adoption (21-04-10)

Lagar som rör adoption

Föräldrabalk (1949:381)

4 kap. Om adoption

1 § Man eller kvinna, som fyllt tjugufem år, må med rättens tillstånd antaga adoptivbarn. Rätt att antaga adoptivbarn tillkommer även den som fyllt aderton men ej tjugufem år, om adoptionen avser eget barn, makes barn eller makes adoptivbarn eller om synnerliga skäl eljest föreligga. Lag (1974:236).

2 § har upphävts genom lag (1988:1251).

3 § Makar får inte adoptera annat än gemensamt. Den ena maken får dock ensam anta adoptivbarn, om den andre vistas på okänd ort eller lider av en allvarlig psykisk störning. Den ena maken får också annars med den andres samtycke adoptera dennes barn eller adoptivbarn eller eget barn. Lag (1991:1546).

4 § Andra än makar må ej gemensamt antaga adoptivbarn. Lag (1970:840).

6 § Rätten skall pröva om det är lämpligt att adoptionen äger rum. Tillstånd får ges endast om adoptionen är till fördel för barnet samt sökanden har uppfostrat barnet eller vill uppfostra det eller det annars med hänsyn till det personliga förhållandet mellan sökanden och barnet finns särskild anledning till adoptionen. Vid bedömningen av om det är lämpligt att adoptionen äger rum skall rätten, även när barnets samtycke inte behövs, ta hänsyn till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.

Socialtjänstlag (2001:453)

6 kap. Internationella adoptioner

12 § Ett barn med hemvist utomlands får inte utan socialnämndens medgivande tas emot i syfte att adopteras av någon som inte är barnets förälder eller har vårdnaden om barnet. Medgivande skall inhämtas innan barnet lämnar det land där det har sitt hemvist.

Medgivande får lämnas endast om den sökande är lämpad att adoptera. Vid den bedömningen skall särskild hänsyn tas till sökandens kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov och den planerade adoptionens innebörd, sökandens ålder, hälsotillstånd, personliga egenskaper och sociala nätverk. Sökanden skall vidare ha deltagit i av kommunen anvisad föräldrautbildning inför adoption.

Om sökanden har adopterat barn från utlandet tidigare får medgivande lämnas även om han eller hon inte har deltagit i föräldrautbildning.

Medgivandet upphör att gälla om inte barnet har tagits emot i hemmet inom två år från det medgivandet lämnades.

Allmänna frågor:

- Hur gammal är du?
- Vad har du för yrke/utbildning?
- Hur länge har ni varit tillsammans/partners/gifta?
- När ansökte ni om adoption och var är ni i processen?
- Har ni barn? (Biologiska, adopterade, fosterbarn)

1. Hur beskriver männen sin längtan efter att bli föräldrar?

- Hur har längtan efter barn sett ut för dig? När uppstod längtan?
(Uppf.) Har längtan funnits tidigare/innan relationen?
- Hur kom du fram till beslutet om att försöka adoptera?
(Uppf.) Var du i fas med din partner kring beslutet?
- Övervägde du andra alternativa tillvägagångssätt? Vilka?
- Hur ser du på de bestämmelser kring adoption som finns idag?
(Uppf.) Har din längtan efter barn påverkats av detta?
- Hur ser du på din möjlighet att få barn genom adoption?
(Uppf.) Hur tror du att det kommer att se ut i framtiden?

2. Hur känner männen kring utredningen som krävs för att kunna bli förälder?

- Hur känner/kände du inför medgivandeutredningen?
(Uppf.) Vad har/hade du för förväntningar kring utredningen?
(Uppf.) Hur känner/kände du rent känslomässigt inför utredningen? Lätt eller svårt?
- Vilka positiva och negativa aspekter förknippar du med utredningen?
- Tror du (om du föreställer dig) att dina känslor och tankar hade sett annorlunda ut om ni hade varit av olika kön?

3. Hur beskriver männen bemötande och reaktioner från omgivningen gällande deras önskan om att bli föräldrar?

- Har du varit öppen med ert beslut om att vilja bilda familj och hur reagerade din omgivning angående beslutet att försöka adoptera?
- Vad har du fått för stöd från din omgivning: familj, vänner, arbetskamrater?

(Uppf.) Har stödet sett likadant ut hela tiden?

4. Hur har männen upplevt kontakten med inblandade professionella?

- Vad är viktigt för dig gällande bemötande?

- Hur har de professionella kontakterna varit?

- Beskriv positiva och/eller negativa aspekter med kontakterna med professionella

- Tror du (om du får föreställa dig) att samkönade par blir bemötta på samma sätt som olikkönade av professionella när det gäller just adoption? På vilket sätt?

5. Avslutande fråga

- Är det något du vill tillägga som vi inte har pratat om?

- Om behov uppstår, finns det möjlighet att vi skulle kunna få kontakta dig för eventuella kompletterande uppgifter?

**GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE**

Mars, 2010

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

Syftet med vår studie är alltså att undersöka manliga samkönade pars upplevelser kring adoptionsprocessen. Din medverkan har hjälpt oss att kunna genomföra denna studie och ge svar på våra frågeställningar som uppsatsen omfattar.

Er medverkan i vår studie kommer, som vi informerat om, att vara helt anonym och din identitet kommer således aldrig att röjas. Materialet används endast i studiesyfte och när uppsatsen är färdigskriven kommer detta att raderas från eventuell bandinspelning och textmaterial strimlas.

Har du frågor kring intervjun eller studien i helhet är du välkommen att kontakta oss!
Om du önskar, skickar vi gärna en kopia på uppsatsen till dig!

Karin Persson: xxxx-xx xx xx

Malin Karlsson: xxxx-xx xx xx

Sanna Kristiansson: xxxx-xx xx xx